

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ:
«Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΗΛΙΚΗΣ ΝΕΟΤΗΤΑΣ»
«FREEDOM OF ART AND THE MINORS ' PROTECTION»

Του φοιτητή Λυρούδη Γεωργίου (Α.Μ. 1340200300257)

ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ: ΔΗΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΔΡΕΑΣ
ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝ

ΑΘΗΝΑ 2005

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	2
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5
ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	6
ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	6
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ 20^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ	7
ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ	8
ΜΙΑ ΙΔΑΙΤΕΡΗ ΜΟΡΦΗ ΤΕΧΝΗΣ, Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	10
Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ	10
Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ»	11
1.ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΒΑΪΜΑΡΗΣ 1919	11
2.ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΑ 1925 ΚΑΙ 1927	12
3.ΣΥΝΤΑΓΜΑ 1975/1986/2000	12
ΑΡΘΡΟ 16§1 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ 1975/86/2001-ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ	13
Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ	13
ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ	14
ΠΟΙΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΔΕΝ ΑΝΤΙΒΑΙΝΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ;	14
Η ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΠΡΟΣΒΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΣΤΑ ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ	15
Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	15
ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ	16
ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ	16
Η ΑΜΥΝΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ	17
Η ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ	17
Η ΔΙΑΣΦΑΛΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΣΤΑΣΗ	17
ΕΠΙΦΥΛΑΞΕΙΣ	17
Η ΓΕΝΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ-ΕΙΔΙΚΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΑΙΤΙΩΔΗΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑ	18
ΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ	20
Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΗΛΙΚΗΣ ΝΕΟΤΗΤΑΣ	20
ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΤΗΤΑΣ	20
Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΗΛΙΚΗΣ ΝΕΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ	21
Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ«ΤΕΧΝΗ» ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ ..	24
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ «ΤΕΧΝΗ» ΤΗΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ	26
Ο ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΟΣΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ...	27
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	28
ΠΟΙΝΧΡΟΝ/1989(122)	28
ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ	29
ΑΡΙΘΜ.219/1975	29
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ	30
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	31
SUMMARY	32
ΛΗΜΜΑΤΑ	32
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	33

ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΠΟΙΝΧΡ

ν.

εδ.

ΚΠΔ

Σ

Α.Π.

Αριθμ.

Ν.δ.

Π.Κ.

Ε.Ο.Κ.

Σ.τ.Ε.

Ο.Η.Ε.

ΝοΒ

Αρμ

Α.Ν.

Π.δ.

Ε.Ζ.Ε.Σ.

Ποινικά Χρονικά(Περιοδικό)

Νόμος

Εδάφιο

Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας

Σύνταγμα

Άρειος Πάγος

Αριθμός

νομοθετικό διάταγμα

Ποινικός Κώδικας

Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

Συμβούλιο της Επικρατείας

Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Νομικό Βήμα

Αρμενόπουλος

Αρχείο Νομολογίας

Προεδρικό Διάταγμα

Ευρωπαϊκή Ζώνη

Ελευθέρων Συναλλαγών

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η παρούσα εργασία έχει σαν στόχο να διευρυνθεί το πεδίο του δικαιώματος της ελευθερίας της τέχνης που προστατεύεται από το Σύνταγμα της χώρας μας ,τις προεκτάσεις αυτού του δικαιώματος στη ζωή του ανθρώπου,πόσο «απειλεί» άλλα έννομα αγαθά που επίσης προστατεύονται από τον Καταστατικό Νόμο και πώς ο συντακτικός νομοθέτης προσπαθεί να ισορροπήσει τα πράγματα και να τα φέρει σε μία ομαλή πορεία,όταν δύο ή περισσότερα έννομα αγαθά βρίσκονται σε σύγκρουση.Από την αρχή πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η τέχνη δεν έχει καθορισμένη τροχιά,ούτε ο ίδιος συντακτικός νομοθέτης έχει δώσει κάποιο ευκρινή ορισμό*αυτό δεν σημαίνει,όμως,ότι η γενική αποδοχή συγκεκριμένων χαρακτηριστικών της τέχνης είναι αδύνατη.Ας πάμε,λοπόν,να ανακαλύψουμε αυτόν τον μαγικό κόσμο της τέχνης που μερικές φορές παράγει αριστουργήματα και μερικές φορές τερατουργήματα απειλώντας να «καταβροχθίσει» ιδανικά και αξίες και να τραυματίσει καμιά φορά ανεπανόρθωτα, ευαίσθητα ως προς την ηλικία άτομα.Για να δούμε,όμως,τι κάνει,εκεί,το κράτος.....

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η τέχνη υπήρξε μαζί με τη θρησκεία,τη φιλοσοφία,την επιστήμη και την τεχνολογία,μια από τις μείζονες δραστηριότητες,με τις οποίες ο άνθρωπος δημιούργησε τον πολιτισμό του αλλά και συνάμα δημιουργήθηκε από αυτόν.Αν δεχθούμε ότι ο πολιτισμός είναι γένημα της ανθρώπινης ανάγκης και αν ως ανάγκη προσδιορίσουμε αφ' ενός ό,τι μας επιβάλλεται και αφ' ετέρου ό,τι μας λείπει ,τότε τις ρίζες της τέχνης πρέπει να τις τοποθετήσουμε στις δύο αυτές δυνάμεις,από τις οποίες η πρώτη ταυτίζεται με τη στέρηση βασικών υλικών αγαθών,τη βία της φύσης και του ανθρώπου,τον σωματικό και ψυχικό πόνο,τον θάνατο και η άλλη με τα αιτήματα της ανθρώπινης ψυχής που αποσκοπούν στον εξευγενισμό της ανθρώπινης φύσης και στη δημιουργία ενός κόσμου στον οποίο επιθυμίες,βούληση,σκέψη και όραμα,κάθαρση και εξαγνισμός,ταύτιση με το θείο και τελικά αρμονική σχέση του ανθρώπου με τον εαυτό του και το σύμπαν θα μπορούσαν να βρουν την πραγμάτωσή τους.Μπορούμε,ίσως,έτσι να κατανοήσουμε γιατί οι ερμηνείες που δόθηκαν και οι οποίες θα αναλυθούν παρακάτω ήταν τόσο ποικίλες,τόσο αντιθετικές και αντιφατικές.Καθεμιά από αυτές απομόνωνε ένα στοιχείο της ανθρώπινης ανάγκης και ανάλογα με αυτό αναζητούσε τις ρίζες της είτε στην καθαρά υλική ανάγκη,είτε στη θρησκεία,είτε στην ανάγκη προβολής κοινωνικών αιτημάτων και υπ' αυτήν την έννοια ,την θεωρούσε ως εργαλείο αλλαγής του κόσμου.Όλες αυτές οι αφαιρέσεις ,ωστόσο,βασίζονταν στην άγνοια ή στην πλανημένη γνώση σχετικά με τον τρόπο,με τον οποίο ανελίχθηκε η τέχνη.Γιατί θα τη δούμε σταδιακά να εκφράζει κάθε στοιχείο της ανθρώπινης ανάγκης και ανάλογα με τις εποχές,το πνεύμα ενός πολιτισμού ή τουλάχιστον μίας περιόδου του,τις αισθητικές αντιλήψεις και τη θέση τους σε αξιολογική κλίμακα,να δίνει σε ένα συγκεκριμένο στοιχείο της τέχνης την πρωτοκαθεδρία της έκφρασης.Έτσι, δίχως να παραγνωρίζουμε τις συγκεκριμένες τεχνικές που καθόρισαν εν μέρει την εξέλιξή της,θα μπορούσαμε να κατανοήσουμε γιατί κάποιοι πολιτισμοί ανέπτυξαν αυτή τη μορφή καλλιτεχνικής δημιουργίας και όχι κάποια άλλη,να κατανοήσουμε,δηλαδή ότι μάλλον δογματικά-άλλα όχι και αδικαιολόγητα-διατυπώθηκε ότι η καλλιτεχνική δημιουργία θεμελιώνεται όχι στο «μη δύνασθαι»αλλά στο «μη εθέλιν».

---

¹ Πάπυρους Μπριτάννικα Λαρούς,Τόμος 52 σελ.112-113

ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Θα ήταν χρήσιμο αρκετά να δώσουμε μερικούς ορισμούς που απαντώνται στο λήμμα της τέχνης. Είναι λέξη με πολλές έννοιες:

- i. Η ικανότητα που αποκτά κανείς, με την καθοδήγηση και με τη δική του εμπειρία, στο να κατασκευάζει ένα οποιοδήποτε πράγμα (π.χ. η τέχνη του «τσαγγάρη», «έβαλα το γιο μου στην τέχνη», σε αντίθεση με τα «γράμματα»-μαθαίνω «τέχνη», «μάθε τέχνη και άστηνε και αν πεινάσεις πιάστηνε», «όποιος φέρει τέχνη φορεί χρυσό βραχιόλι» κ.λ.π.
- ii. Η ιδιοφυΐα στην χειρωνακτική κατασκευή ενός αντικειμένου, αποτέλεσμα πείρας το περισσότερο αλλά και κάποιου ταλέντου (π.χ. «αυτός ο τσαγγάρης είναι μερακλής στην τέχνη του», «αυτό το έπιπλο είναι καμωμένο με τέχνη», «το δακτυλίδι αυτό δεν έχει καθόλου τέχνη, είναι άχαρο» κ.λ.π.)
- iii. Σχεδόν η κάθε επαγγελματική ιδιότητα (π.χ. «ιατρική τέχνη», «μαντική τέχνη» κ.λ.π.
- iv. Το τέχνασμα, η πονηριά (π.χ. «πενία τέχνας κατεργάζεται» κ.λ.π.)
- v. Η καλλιτεχνική δημιουργία, που αποβλέπει όχι στην ικανοποίηση υλικών ανγκών της ανθρώπινης κοινωνίας, αλλά και στην αισθητική απόλαυση και-μέσω αυτής- στο ανέβασμα του πνευματικού επιπέδου των ανθρώπων.

Η καλλιτεχνική δημιουργία υπάγεται σε ένα ειδικό κύκλο τεχνών, που με ένα όνομα χαρακτηρίζονται καλές τέχνες. Αυτές είναι: η Ποίηση, η Γλυπτική, η Ζωγραφική, η Αρχιτεκτονική, η Μουσική, ο Χορός και η Διακοσμητική. Αυτές οι καλές τέχνες υπήρχαν από την αρχαιότητα και έμειναν -ας πούμε- κλασσικές. Αλλά στη νεότερη εποχή που η μηχανή μπήκε τόσο έντονα στη ζωή των ανθρώπων και συμμετέχει τόσο ενεργά στην καλλιτεχνική έκφραση των συναισθημάτων του δημιουργού, απλώνοντας το έργο του σε εκατομμύρια ανθρώπων, πρέπει να κατατάξουμε στις Καλές Τέχνες και την κινηματογραφική Τέχνη καθώς και τη φωτογραφική Τέχνη. Και η θεατρική τέχνη υπάγεται φυσικά στις Καλές τέχνες.

Οι καλές τέχνες διαρούνται σε δύο κατηγορίες: στις εικαστικές ή πλαστικές (που είναι η γλυπτική, η ζωγραφική, η αρχιτεκτονική και η διακοσμητική) και σε μουσικές ή πρακτικές (όπως είναι η ποίηση, η μουσική και η ορχηστρική). Υπάρχει όμως και άλλη διαίρεση: τέχνες αμέσου παραστάσεως (μουσική και ποίηση) και τέχνες εμμέσου παραστάσεως (όλες οι άλλες).

ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΠΗΓΕΣ ΤΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Για να βρούμε έναν κάπως αντικειμενικό δρόμο στη θεώρηση του φαινομένου της τέχνης, ας απαλλαχθούμε προσωρινά από τις σύγχρονες αντιλήψεις περί «αφηρημένης τέχνης»,

«στρατευμένης τέχνης» κ.ά. και ας δούμε την τέχνη στο ξεκίνημά της. Δεν έχουμε παρά να ριζούμε μία ματιά στην τέχνη των πρωτογόνων, όπως μας την παρουσιάζουν τα ίχνη της στα σπήλαια, και ακόμα στους σύγχρονους απολίτιστους λαούς που εξακολουθούν να ζουν όπως οι πρόγονοι των πολιτισμένων.

Η ιστορία της τέχνης εξετάζοντας τα «καλλιτεχνικά δημιουργήματα» του ανθρώπου της πρωτόγονης εποχής που είναι χαραγμένα στα σπήλαια έχει καταλήξει στο εξής συμπέρασμα: όλα κίνητρα των ανθρώπων –στο πρώτο αντιφέγγισμα του νου-για το σχεδιάσμα μορφών ήταν τα δύο βασικά ένστικτα της ανθρώπινης ζωής, δηλαδή το ένστικτο της αυτοσυντήρησης και το ένστικτο της διαιώνισης του είδους. Οι παραστάσεις των ζώων που εικονίζονται στα σπήλαια εκφράζουν τη λαχτάρα να συναντήσουν καλό κυνήγι για να μπορέσουν να ζήσουν οι άνθρωποι εκείνης της εποχής, αφού όλη τους η ζωή περιστρεφόταν γύρω από το κυνήγι. Βέβαια, άλλα σχέδια εκφράζουν το φόβο του ολόγυμνου ανθρώπου μπροστά στα εξοπλισμένα από τη φύση άγρια θηρία και την ενδόμυχη επιθυμία να μηχανευτεί άλλους τρόπους-όπλα, εργαλεία-να τα κατανικήσει, αφού η φύση δεν τον προίκισε ούτε με νύχια γαμψά, ούτε με κέρατα φοβερά, ούτε με μυϊκή δύναμη ακαταγώνιστη, αλλά του έδωσε μονάχα μία δυνατότητα για να αυτοσυντηρηθεί –την εξέλιξη του μυαλού του-.

Όσο για το άλλο ένστικτο –αναπαραγωγή-δεν χρειάζεται να διαβάσουμε τίποτα ούτε να εξετάσουμε καμιά προϊστορική συλλογή. Αρκεί να δούμε στον κινηματογράφο ένα φιλμ από τη ζωή των σύγχρονων αγρίων. Τόσο ο χορός και η μουσική τους (ταμ-ταμ) όσο και η διακοσμητική των προσώπων (χάραγμα, βραχιόλια στις μύτες, πόδια, αυτιά κ.λ.π.) και ο στολισμός με φτερά, είναι φανερό ότι αποβλέπουν στην προσέλκυση του θηλυκού από το αρσενικό για την πραγματοποίηση του φυσικού σκοπού, τη διαιώνιση του είδους. Βέβαια εκτός από αυτό το φυσικό κίνητρο, υπάρχουν και άλλα παράγωγα μίας οργανωμένης κοινωνίας, επιβολή ενός φυλάρχου στους υπηκόους του (γι' αυτό και περισσότερες χαρακιές στο πρόσωπο κ.λ.π.), ακόμα και εκφοβισμός των εχθρών.

Γενικά, βλέπουμε, λοιπόν, ότι τα φαινόμενα της έκφρασης συναισθημάτων (τέχνη) παρουσιάζονται όταν οι άνθρωποι αρχίζουν να ζουν ομαδικά και να βάζουν τα πρώτα σκαριά για μια οργανωμένη κοινωνία. Και η κατάληξή μας σε αυτό το σημείο δεν μπορεί να είναι άλλη παρά αυτή: η τέχνη είναι κοινωνικό φαινόμενο με σκοπούς, βασικά ωφελιμιστικούς του ανθρώπινου συνόλου.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ 20^{ΟΥ} ΑΙΩΝΑ

Η τέχνη του 20^{ου} αιώνα «ραγίζει» από τις εκρήξεις που ταράζουν το δυτικό κόσμο κατά τη διάρκεια της πρώτης δεκαετίας. «Η Γέννηση των Ονείρων» του Φρόυντ το 1900, «η θεωρία των Κβάντα» του Μαξ Πλανκ το 1901, «η ραδιενέργεια της ύλης» του Μπεκερέλ το 1903, «η

θεωρία της σχετικότητας» του Αϊνστάϊν το 1905 και άλλες επιστημονικές μελέτες, εισάγουν την επίθεση κατά του γνωστού κόσμου και αποτελούν βασική πηγή έμπνευσης και σημείο αναφοράς για τους νέους καλλιτέχνες. Όχι, όμως, τόσο οι επιστημονικές θεωρίες, παρά οι κοινωνικές σχέσεις και πολιτικές εξελίξεις είναι αυτές που τελικά επηρεάζουν αποφασιστικά την Τέχνη του 20^{ου} αιώνα και την χαρακτηρίζουν. Ο Α΄ Παγκόσμιος πόλεμος φέρνει αντιμέτωπους τους ανθρώπους με μία πραγματικότητα, που είναι ανήμποροι να τη συλλάβουν. Ο πόλεμος αποτελεί ουσιαστικά υπόβαθρο για την κρίση των θεσμών και αξιών της εποχής. Οι καλλιτέχνες δεν μένουν θεατές μπροστά σε όλα αυτά.» Κάθε έργο τέχνης είναι παιδί της εποχής του» γράφει ο Καντίσκυ, «συχνά είναι μητέρα των αισθημάτων μας».

ΑΠΟΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

Μετά από μία πρώτη γεύση από τις πηγές της τέχνης, νομίζω ότι είναι πιο εύκολο να οριοθετήσουμε τα χαρακτηριστικά της τέχνης αν και πάντοτε δεν ήταν τόσο εύκολο να απαντήσει κανείς ολοκληρωμένα, αντικειμενικά και απόλυτα στο τι είναι τέχνη. Αυτό συμβαίνει γιατί κάθε πνευματικός άνθρωπος έχει τις δικές του αντιλήψεις πάνω σε αυτό το θέμα οι οποίες έχουν σαν βάση την κοινωνική του θέση, το περιβάλλον όπου ζει, το πνευματικό επίπεδο της τέχνης το οποίο έζησε κ.ά.

Το φαινόμενο «Τέχνη» έχει απασχολήσει όλους τους φιλόσοφους από την αρχαιότητα έως σήμερα* ο Πλάτων, ο Αριστοτέλης, ο Κάντ, ο Έγκελς, ο Σοπενχάουερ, ο Γκαίτε, ο Ντάρβιν, ο Σπένσερ, ο Γκιγιώ, ο Τάιν κ.ά. δίνουν διάφορους ορισμούς καθένας για την τέχνη. Χιλιάδες σελίδες έχουν γραφεί επάνω στο θέμα της καλλιτεχνικής δημιουργίας του ανθρώπου* κι όμως θα δυσκολευόταν κανείς τρομερά ή μάλλον θα αδυνατούσε να βγάλει από το πλούσιο αυτό υλικό, σαν απόσταγμα, έναν και μόνο ορισμό της τέχνης. Η τέχνη μένει πάντοτε ένα απόλυτο αίνιγμα, είναι κάτι το απροσδιόριστο, το μυστηριώδες. Ωστόσο χρήσιμο θα ήταν να παραθέσουμε μερικούς ορισμούς:

- Η Τέχνη είναι ταυτόσημη σχεδόν με τη θρησκεία γιατί ανεβάζει τον πνευματικό δημιουργό κοντά στο θείο, εξυψώνει και εξευγενίζει τους ανθρώπους (Έγκελς, Ράσκιν).
- Η Τέχνη είναι ένα παιχνίδι του νου και της καρδιάς-ανάλαφρο ή δραματικό-κατά τα κέφια του δημιουργού. (Σίλλερ)
- Η Τέχνη είναι μία πειθαρχημένη πολυτέλεια που μπορούν να την απολαύσουν μονάχα εκείνοι που έχουν έμφυτη κλίση σε αυτήν. (Λαλό)
- Η Τέχνη είναι έκφραση παθών, αλλά χωρίς οδυνηρές συνέπειες. (Ντυπός)
- Η τέχνη είναι αποτέλεσμα διαστρέβλωσης του σεξουαλικού ενστίκτου και η γενετήσια ορμή προσπαθεί-με μέσο την τέχνη να βρει άλλους δρόμους έκφρασης, έξω από τον φυσιολογικό.
- «Η τέχνη είναι μίμηση της φύσεως», λένε ο Αριστοτέλης, ο Λέσσινγκ, ο Ράσκιν.

- «Η τέχνη είναι αισθητοποιημένη παράσταση της ιδέας»,λέει ο Έγκελς.
- «Είναι μέσο συνδέσεως των ανθρώπων στον ηθικό νόμο και στο Θεό»,λέει ο Τολστόι.

Και διάφοροι άλλοι λένε:

- «Είναι μία έκφραση ασύλληπτη.»
- «Είναι ο σκοπός και το τέλος του σύμπαντος.»
- «Είναι ο σκοπός και το τέλος του σύμπαντος.»
- «Είναι εποπτεία και ενόραση.»
- «Είναι η εκδήλωση μιας συγκινήσεως που εξωτερικεύεται με συνδυασμούς γραμμών,μορφών,χρωμάτων,ήχων ,ρυθμών.»

Και πολλές άλλες απόψεις έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς γύρω από το θέμα της τέχνης.

Όλες ,όμως,οι επιμέρους απόψεις για την τέχνη υπάγονται σε δύο βασικές κατηγορίες:Α)στην ιδεαλιστική αντίληψη της ζωής και φυσικά της τέχνης,που εκφράζεται παραστατικά με το δόγμα «η τέχνη για την τέχνη» και Β)στη ρεαλιστική αντίληψη της ζωής και της τέχνης,που βλέπει την τέχνη σαν κοινωνικό φαινόμενο που διαρκώς εξελίσσεται και αναπροσαρμόζεται σύμφωνα με τις υπάρχουσες κοινωνικές συνθήκες,χωρίς, όμως να ξεφεύγει ποτέ από τον ωφελμιστικό της σκοπό,την αποτύπωση σε σταθερές μορφές του καλού(ωραίου) και τον γενικό εκπολιτισμό του ανθρώπινου συνόλου.

Τέλος, ο καθιερωμένος και μάλλον πρακτικός,εμπειρικός ορισμός είναι ο εξής:

«Στον όρο τέχνη περιλαμβάνονται όλα εκείνα τα ανθρώπινα δημιουργήματα,τα οποία,με το να εκφράζουν,το καθένα στο είδος του,το ιδεώδες του ωραίου,του καλού,προκαλούν στην ψυχή του θεατή,του ακροατή,του αναγνώστη μια ανώτερη και αγνή χαρά ή ,όπως τη λέμε συνήθως την αισθητική,την καλαίσθητη ευχαρίστηση».

Πρέπει να έχετε φυσικά υπόψη σας,πως άλλο είναι το ωραίο της φύσεως και άλλο το ωραίο στην τέχνη.Το θέαμα π.χ. ενός παράφρονος στην πραγματικότητα δεν έχει καμιά ωραιότητα,ενώ η αναπαράσταση της παραφροσύνης του βασιλιά Λήρ στο θέατρο ναι,γιατί έχει το κάλλος της τέχνης.

«Φυσικό κάλλος είναι κάτι το ωραίο»,λέει ο μεγάλος φιλόσοφος Καντ.Το καλλιτεχνικό κάλλος είναι ωραία παράσταση ενός οποιουδήποτε πράγματος έστω και άσχημου».

«Η τέχνη μένει πάντοτε ένα αίνιγμα».Πραγματικά το φαινόμενο της καλλιτεχνικής δημιουργίας,παρ'όλη την πείρα και παρ'όλες τις επιστημονικές και φιλοσοφικές έρευνες,δεν παύει να είναι από τα αιώνια προβλήματα.Η ουσία του μας διαφεύγει .Οι αρχαίοι πίστευαν πως η δημιουργική δύναμη είναι ένθεος manía με την οποία κάποιος από τους θεούς προικίζει ορισμένους προνομιούχους ανθρώπους.Ο νεοπλατωνικός φιλόσοφος Πλωτίνος την ονομάζει «έκσταση και έλλαμψη θείου φωτός στον καλλιτέχνη».Κι εμείς σήμερα δεν έχουμε απομακρυνθεί πολύ από αυτήν την αντίληψη.Πιστεύουμε,κι όχι αδικαιολόγητα,ότι ο καλλιτέχνης είναι ένα άτομο προικισμένο από τη φύση με εξαιρετικές ικανότητες.Ξέρουμε πως

για να πραγματοποιηθούν αξιόλογα έργα τέχνης απαιτείται ταλέντο και πως το ταλέντο δεν είναι κάτι που μπορεί να διδαχθεί. Η το έχει κανείς από γεννησιμιού του, οπότε είναι δυνατό να γίνει καλλιτέχνης αν το καλλιεργήσει, ή δεν το έχει, οπότε θα ματαιωποιηθεί αν πάρει καλλιτεχνικό δρόμο. Ο καλλιτέχνης δεν γίνεται αλλά γεννιέται, όπως πολύ σωστά λέει γνωστό ρητό.

ΜΙΑ ΙΔΑΙΤΕΡΗ ΜΟΡΦΗ ΤΕΧΝΗΣ, Η ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ²

Με τον όρο λογοτεχνία δηλώνουμε γενικά την καλλιτεχνική δημιουργία στον τομέα του έντεχνου λόγου, γραπτού ή προφορικού. Η Ελληνική γλώσσα είχε πάντοτε να επιδείξει πλούτο και ποιότητα και στην προφορική και στη γραπτή καλλιέργεια του λόγου. Οι μεγάλες ποιητικές δημιουργίες των αρχαίων χρόνων (επική ποίηση-Όμηρος) υπήρχαν σαν ζωντανή παράδοση στο στόμα του λαού πολύ πριν από την καταγραφή τους. Στην νεοελληνική λογοτεχνία, που εδώ μας ενδιαφέρει, υπάρχει ένας τεράστιος θησαυρός προφορικής, ανώνυμης δημιουργίας: το δημοτικό τραγούδι και κοντά σε αυτό ένα πλήθος καλλιτεχνιμάτων του λόγου: παραμύθια, διηγήσεις θρύλων κ.λ.π., που με τον καιρό αποκρυστάλλωσαν τη μορφή τους, σμηλεύτηκαν στο μεγάλο εργαστήριο, που λέγεται λαϊκό αισθητήριο. Επομένως, λογοτεχνία δεν είναι μόνο ό,τι γεννιέται στο χαρτί με το μολύβι του επώνυμου λογοτέχνη. Κάθε λαός έχει τα τραγούδια και τις πεζές αφηγήσεις του, γενικά μία αναπτυσσόμενη προφορική λογοτεχνία, που χαρακτηρίζεται από την ανωνυμία και τη λαϊκότητά της, πολύ πριν αποκτήσει τους επώνυμους, συγκεκριμένους λογοτέχνες, ποιητές ή πεζογράφους. Παιδιά της λογοτεχνίας είναι η δημοτική ποίηση, η επώνυμη ποίηση (Επική, Λυρική και Δραματική), η στιχουργική και η πεζογραφία (το διήγημα, η νουβέλα, το μυθιστόρημα). Όλα αυτά τα αναφέρουμε για να γίνει κατανοητό γιατί σε κάποιες περιπτώσεις απαγορεύεται η συνέχιση της κυκλοφορίας συγκεκριμένων βιβλίων όταν υπερβαίνουν τους περιορισμούς της ελευθερίας της τέχνης.

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ

Είπαμε προηγουμένως ότι η τέχνη πρέπει να εκφράζει το καλό (ωραίο). Το «καλό», όμως, είναι κάτι σχετικό ανάμεσα στους ανθρώπους της ίδιας εποχής και διαφέρει βασικά από εποχή σε εποχή.

Παράδειγμα Πρώτο: Αλλιώς ένας σύγχρονος καλλιτέχνης (εκφράζοντας τις τάσεις του δικού του ατομικού εγώ-που δεν είναι παρά δημιούργημα του κοινωνικού του περιγύρου) βλέπει το επίτευγμα του ανθρώπου στο Διάστημα, κι αλλιώς ένας που ζει – από το περιβάλλον του- την

---

² Βιογραφίες, εργογραφίες Ελλήνων συγγραφέων, Β' Έκδοση Θεωρημένη, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 1989

ατμόσφαιρα αυτής της κοσμογονικής εποποιίας.Ο πρώτος «κρούει τον κώδωνα του κινδύνου»στα έργα του ,ότι διαλύεται η ανθρώπινη προσωπικότητα,προσβάλλεται ο Θεός κ.λ.π.Κι ο δεύτερος υμνεί με όλη τη ψυχή του την πραγματοποίηση του προαιώνιου ονείρου του ανθρώπου,να ξεφύγει από τη γη και να αγγίξει τα αστέρια.Και οι δύο είναι ειλικρινείς με τον εαυτό τους και οι δύο συγκινούν με τα έργα τους θεατές,ακροατές,αναγνώστες*άρα και οι δύο υπηρετούν την τέχνη:προσφέρουν αισθητική απόλαυση.Ποιανού,όμως τα έργα θα μείνουν πιο δεμένα με το ανθρώπινο σύνολο στην αέναη προς τα μπρος εξέλιξη του,αυτό θα το καθορίσει η ίδια η κοινωνική ζωή .Άρα στο βάθος «καλό» στην Τέχνη μπορούμε να πούμε ότι είναι εκείνο που οσμίζεται,που συνειδητοποιεί και διατυπώνει τις διάχυτες τάσεις για εξέλιξη περικλείοντας έτσι τον ωφελμιστικό σκοπό της υποβοήθησης του κοινωνικού συνόλου για την πραγματοποίησή τους.

ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ:Ασφαλώς και η Ιλιάδα του Ομήρου είναι ένα αιώνιο αριστούργημα της Τέχνης.Διαβάζοντάς την εώς και σήμερα κανείς συγκινείται από το χαροπάλεμα Αχαιών και Τρώων,κι αγανακτεί για τις ζαβολιές των «κακών θεών» που τις μεταξύ τους έριδες και αντιζηλιές πηγαίνουν να τις λύσουν χρησιμοποιώντας σαν παίγνια τους ανθρώπους.Μπορεί,όμως,να φανταστεί κανείς έναν σύγχρονο ποιητή να εκθειάζει σαν κίνητρα για ηρωϊκές πράξεις ,το πλιάτσικο,την καθαρή ληστεία,το άρπαγμα γυναικών και τον καυγά γύρω από το μοίρασμά τους.Θα ήταν τρελός για δέσιμο.....Όμως εκείνη την εποχή ήταν «καλά και άγια»,όλα αυτά και άλλα ακόμα.....

Συμπέρασμα:Η έννοια του καλού είναι στενά δεμένη με την κάθε εποχή,είναι έκφραση των κοινωνικών συνθηκών και ο αληθινός καλλιτέχνης εκφράζει πάντα την εποχή που έζησε.Με μια σημαντική παρατήρηση:ότι οι εποχές μπορεί να αλλάζουν,το καλό να το νιώθουν αλλιώς,οι άνθρωποι από εποχή σε εποχή,αλλά τα αληθινά έργα τέχνης μένουν αιώνια γιατί ακριβώς εκφράζουν-σαν σταθμοί και ορόσημα-την πορεία του ανθρώπου προς την τελείωσή του.

Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ «ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ»

Η ενασχόληση του δικαίου με αυτό και, δέ, η συνταγματική αντιμετώπιση αυτού είναι σχετικά πρόσφατη. Μέχρι και τον 19^ο αιώνα η τέχνη αποτελούσε terra incognita για τον συνταγματικό νομοθέτη.

1.Σύνταγμα Βαϊμάρης 1919

Πρώτο το γερμανικό σύνταγμα της Βαϊμάρης του 1919 κατοχυρώνει την ελευθερία της τέχνης, ορίζοντας στο άρθρο 142 παρ.1 ότι «Η τέχνη, η επιστήμη και η διδασκαλία τους είναι ελεύθερες. Το κράτος τους παρέχει προστασία και συμμετέχει στην καλλιέργειά τους³». Από τη διατύπωση του άρθρου είναι ολοφάνερο πως πρόθεση της γερμανικής Εθνοσυνέλευσης ήταν να προσδώσει στην τέχνη όσο το δυνατόν ευρύτερο πεδίο ανάπτυξης αλλά και παιδευτικό χαρακτήρα, εγγυώμενη ταυτόχρονα τον προστατευτικό χαρακτήρα του κράτους.

2.Ελληνικά Συντάγματα 1925 και 1927

Στην Ελλάδα, η συνταγματική κατοχύρωση της ελευθερίας της τέχνης συντελείται για 1^η φορά στα δημοκρατικά συντάγματα του 1925 και 1927, στα άρθρα 20 και 21 αντίστοιχα, τα οποία ορίζουν ότι «Η τέχνη και η επιστήμη και η διδασκαλία αυτών είναι ελεύθεροι, διατελούν δε υπό την προστασίαν του Κράτους, το οποίον συμμετέχει εις την επιμέλειαν και την εξάπλωσιν αυτών». Στη διατύπωση των 2 άρθρων καθρεπτίζεται η υιοθέτηση της διάταξης του Συντάγματος της Βαϊμάρης. Σημειωτέον εδώ ότι το άρθρο 8 του σχεδίου του Συντάγματος του 1948 όριζε πως «Η τέχνη και η επιστήμη και η διδασκαλία αυτών είναι ελεύθεροι, τελούν δε υπό την προστασίαν του Κράτους, το οποίον συμμετέχει εις την επιμέλειαν και την εξάπλωσιν αυτών», ενώ η συνταγματική προστασία της τέχνης λείπει από το Σύνταγμα του 1952 και φυσικά από τα δικτατορικά συντάγματα του 1968 και 1973⁴.

3.Σύνταγμα 1975/1986/2000

Τη φιλελεύθερη παράδοση των Συνταγμάτων του 1925 και του 1927 συνεχίζει το Σύνταγμα του 1975 με τη διάταξη του άρθρου 16, παρ.1, το οποίο ορίζει ότι «Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες. Η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του Κράτους. Η ακαδημαϊκή ελευθερία και η ελευθερία της διδασκαλίας δεν απαλλάσσουν από το καθήκον της υπακοής στο Σύνταγμα». Το άρθρο 16 καθιερώνει μια

---

³ Γ.Θεοδόσης, *Η ελευθερία της τέχνης*, σελ.17

⁴ Κ.Μαυριάς – Α.Παντελής, *Συνταγματικά κείμενα, Ελληνικά και Ξένα / Δ.Κόρσος, «Η ελευθερία της τέχνης, της επιστημονικής έρευνας και της διδασκαλίας κατά το σχέδιον του νέου Συντάγματος»*

αντικειμενική συνταγματική αρχή από την οποία απορρέουν τα αντίστοιχα υποκειμενικά δικαιώματα⁵.

Από τις διεθνείς διακηρύξεις των δικαιωμάτων του ανθρώπου μόνο η Οικουμενική Διακήρυξη του Ο.Η.Ε. και το Διεθνές Σύμφωνο οικονομικών, κοινωνικών και μορφωτικών δικαιωμάτων αναφέρονται στην ελευθερία της τέχνης και της επιστήμης⁶.

ΑΡΘΡΟ 16§1 ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ 1975/86/2001-ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

«Η τέχνη και η επιστήμη, η έρευνα και η διδασκαλία είναι ελεύθερες* η ανάπτυξη και η προαγωγή τους αποτελεί υποχρέωση του κράτους.....»

Η ελευθερία της τέχνης περιλαμβάνει την ελευθερία δημιουργίας και κυκλοφορίας έργων τέχνης, καθώς και προσβάσεως του κοινού στα έργα τέχνης.

Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

1. Η ελευθερία παραγωγής έργων τέχνης ή ελευθερία καλλιτεχνικής δημιουργίας είναι ασυμβίβαστη με οποιοδήποτε προληπτικό μέτρο, με οποιαδήποτε επαγγελματική άδεια ή ιδιότητα μέλους καλλιτεχνικών συλλόγων ή τυπικά προσόντα ως προϋπόθεση καλλιτεχνικής δραστηριότητας εν γένει ή αναλήψεως παραγγελίας έργων τέχνης⁷ ή νομιμοποίησης για τη λήψη κρατικών ή δημοτικών κ.ο.κ. βραβείων, επιχορηγήσεων ή υποτροφιών. Αντισυνταγματική είναι επίσης η απαίτηση άδειας για την παραγωγή ενός έργου τέχνης, όπως για παράδειγμα το ανέβασμα ενός θεατρικού έργου⁸ ή το γύρισμα μίας κινηματογραφικής ταινίας⁹. Η ελευθερία της

⁵ Γ. Δημητρόπουλος, *Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου*, σελ. 1003

⁶ Π. Δ. Δαγτόγλου, *Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά δικαιώματα*, σελ. 654

⁷ Επομένως το άρθρο 9 παρ. 1 του ν. 1218/1981 «περί Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος», κατά το οποίο «μόνον τακτικά μέλη του Επιμελητηρίου δύνανται να αναλαμβάνουν και να εκτελούν παραγγελίες έργων ζωγραφικής, γλυπτικής, χαρακτηριστικής και διακοσμητικής για λογαριασμό υπηρεσιών, νομικών προσώπων, οργανισμών κοινής ωφέλειας, ιερών ναών Αντίκειται στο άρθρο 16 παρ. 1 και είναι ανίσχυρο. Η ΣτΕ 2112/1984 (Το Σ 1985, 63, μη πτυχιούχοι αγιογράφοι) θεώρησε τη διάταξη αυτή ως αντισυνταγματική μεν, αλλά ότι αντιβαίνει την ελευθερία της εργασίας και όχι την ελευθερία της τέχνης. Η ελευθερία της καλλιτεχνικής εργασίας είναι όμως ειδικότερη της ελευθερίας της εργασίας εν γένει και επομένως η εφαρμογή του άρθρου 16 Συντ. προηγείται κατ' αρχήν.

⁸ Έτσι το άρθρο 3 του ν. 446/1937 «περί θεάτρου» και άρθρο 3 του ν. δ. 1108/1942.

καλλιτεχνικής δημιουργίας δεν ανέχεται εξάλλου τη διενέργεια λογοκρισίας¹⁰ ή άλλου παρόμοιου προληπτικού ελέγχου, όπως για παράδειγμα της παρακολούθησής από κρατικά όργανα της παραγωγής ενός έργου τέχνης, π.χ. της παρουσίας διοικητικών οργάνων στις γενικές δοκιμές θεαμάτων ή ακροαμάτων.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ

Χωρίς αυτή την επιμέρους ελευθερία θα ήταν άσκοπη η ελευθερία παραγωγής τους. Η ελευθερία κυκλοφορίας σημαίνει την ελευθερία παρουσιάσεως έργων τέχνης στο κοινό, π.χ. της εκθέσεως έργων τέχνης ή γλυπτικής, της εκτελέσεως έργων μουσικής, χορού, όπερας ή θεατρικών έργων ή της προβολής κινηματογραφικών ή τηλεοπτικών ταινιών, της δημοσιεύσεως λογοτεχνικών έργων κ.ο.κ. Κατά την «εκτέλεση» ζωντανής τέχνης «(π.χ. σε μία θεατρική παράσταση ή μία συναυλία) οι εκτελεστές-καλλιτέχνες συγχρόνως δημιουργούν ένα έργο τέχνης (τη συγκεκριμένη παράσταση ή εκτέλεση) και το παρουσιάζουν στο κοινό. Αντιβαίνει, επομένως, στην ελευθερία κυκλοφορίας έργων τέχνης κάθε απαγόρευση παρουσιάσεώς τους στο κοινό ή η εξάρτηση της παρουσιάσεως αυτής από προηγούμενη διοικητική άδεια.

Τέλος, στην ελευθερία κυκλοφορίας των έργων τέχνης ανήκει και η ελευθερία αποστολής και πωλήσεώς τους.

ΠΟΙΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΔΕΝ ΑΝΤΙΒΑΙΝΟΥΝ ΣΤΗΝ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ;

Η απαίτηση άδειας λειτουργίας αιθουσών δημοσίων θεαμάτων και ακροαμάτων, όταν αυτή χορηγείται βάσει συνταγματικά θεμιτών κριτηρίων, όπως προπάντων της ασφάλειας του κοινού¹¹.

Η κατ' αρχήν απαγόρευση εγκαταστάσεως θεάτρων, κινηματογράφων κ.λ.π. σε κοινόχρηστους χώρους¹² και εν πάση περιπτώσει η απαγόρευση διατάραξης της κοινής ησυχίας, προπάντων τη νύχτα και ιδίως σε περιοχές κατοικιών ή νοσηλευτηρίων.

---

⁹ Έτσι το άρθρο 5 του α.ν. 955/1937 «περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του 445/37 Α.Ν. περί τροποποιήσεως, συμπληρώσεως και κωδικοποιήσεως των περί κινηματογραφικών διατάξεων.»

¹⁰ Τέτοια λογοκρισία προβλέπει το άρθρο 3 του α.ν. 446/1937 «περί θεάτρου». Για την απαγόρευση της λογοκρισίας στην κινηματογραφική τέχνη βλ. άρθρο 2 παρ.1 εδ.2 του ν.1597/1986 «Προστασία και ανάπτυξη της κινηματογραφικής τέχνης, ενίσχυση της ελληνικής κινηματογραφίας και άλλες διατάξεις» (Α'68)

¹¹ Βλ. Άρθρο 1 επ.α.ν. 445/1937 «περί τροποποιήσεως, συμπληρώσεως και κωδικοποιήσεως των περί κινηματογράφου διατάξεων.» Πρβλ. 419 Π.Κ.

Η ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΠΡΟΣΒΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΥ ΣΤΑ ΕΡΓΑ ΤΕΧΝΗΣ

Κάθε λογοκρισία και κάθε απαγόρευση παρουσιάσεως έργου τέχνης δεν προσβάλλει μόνο δικαιώματα του δημιουργού του, αλλά και δικαιώματα του κοινού. Τα δικαιώματα αυτά, όμως, δεν περιλαμβάνουν αξίωση δωρεάν προσβάσεως * η είσπραξη εύλογου εισιτηρίου σε δημόσια θέατρα, μουσεία, πινακοθήκες, αρχαιολογικούς χώρους κ.λ.π. είναι επιτρεπτή. Περιορισμοί προσβάσεως λόγω πέρα από την προστασία της ανήλικης νεότητας¹³ την οποία θα αναλύσουμε παρακάτω μπορούν να θεμελιωθούν σε λόγους προστασίας της δημόσιας υγείας (π.χ. αναστολή λειτουργίας θεάτρων και κινηματογράφων σε περίοδο επιδημίας). Τέλος η επιβολή υποχρέωσης σε κοινοτικούς αλλοδαπούς να πληρώσουν εισιτήριο για την είσοδο σε μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους κ.λ.π., ενώ απαλλάσσονται οι Έλληνες πολίτες ή οι διαμένοντες στην Ελλάδα, παραβαίνει κατ' αρχήν τον θεμελιώδη κανόνα του ευρωπαϊκού κοινοτικού δικαίου που απαγορεύει κάθε άμεση ή έμμεση διάκριση λόγω ιθαγένειας¹⁴.

Η ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Το κράτος υποχρεούται να έχει πολιτιστική πολιτική, δηλ. οφείλει να λάβει τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας και να μεριμνά για την πρόσφορη διδασκαλία της τέχνης. Βεβαίως δε δικαιούται να κηδεμονεύει την τέχνη. Η σπουδαιότερη συμβολή του κράτους στην ανάπτυξη και προαγωγή της τέχνης είναι η μέριμνα

---

¹² Βλ. Άρθρο 1 ν.δ. 917/1971 «περί εγκαταστάσεως εν γένει θεαμάτων σε κοινόχρηστους χώρους».

¹³ Σύμφωνα με τον νόμο 141/1991 περί των αρμοδιοτήτων των οργάνων της ελληνικής αστυνομίας, ως δημόσια θεάματα νοούνται, τα θεάματα όλων των ειδών, οι παραστάσεις, τα ακροάματα, οι χοροί, οι καλλιτεχνικές εκθέσεις, τα μουσικά κέντρα, οι κάθε είδους αγώνες, τα παιχνίδια και άλλως ψυχαγωγίες που εκτελούνται σε δημόσια μέρη, στα οποία η είσοδος είναι ελεύθερη ή επιτρέπεται σε οποιονδήποτε με πληρωμή εισιτηρίου.

Φροντίζει, η αστυνομία για την εφαρμογή της ισχύουσας νομοθεσίας για την απαγόρευση εισόδου ανηλίκων σε ακατάλληλα θεάματα.

¹⁴ Η επιτροπή των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων προσέφυγε για αυτόν τον λόγο κατά της Ελλάδας (υπόθεση 12/9). Η κοινή απόφαση των υπουργών Οικονομικών και Πολιτισμού της 1/8.3.91 καθιέρωσε εν τω μεταξύ ενιαία τιμή εισιτηρίων.

για τη δημιουργία μιας ατμόσφαιρας ελευθερίας αφενός και εκτιμήσεως της καλλιτεχνικής δημιουργίας αφετέρου.

Τέτοια μέτρα παίρνουν διάφοροι νόμοι, οι οποίοι όμως κατ' ανάγκην συνοδεύονται και από κριτήρια χαρακτηρισμού ενός έργου ως έργου τέχνης. Τα κριτήρια αυτά δεν αποτελούν καθεαυτά αντισυνταγματικό ορισμό της τέχνης από το κράτος, γιατί καλλιτεχνικό δημιούργημα δεν μπορεί να είναι οτιδήποτε παρουσιάζει ως τέτοιο ο κατασκευαστής του. Η κρίση, όμως, που προηγείται κάθε τέτοιου χαρακτηρισμού πρέπει να αφήνει ανοικτή την οδό για νέα, πειραματική καλλιτεχνική δημιουργία έργων και να είναι απαλλαγμένη από αυθαίρετες διακρίσεις σχετικά με το πρόσωπο ή το έργο του συγκεκριμένου καλλιτέχνη. Στο σημείο αυτό, ο δημιουργός τέχνης έχει αγωγή αξίωση, αν και ο δικαστής ερευνά μόνο την τυχόν υπέρβαση των ορίων της αξιολογικής κρίσεως των αρμόδιων οργάνων, χωρίς να υποκαθιστά τη δική του στη δική τους κρίση. Αξίωση έχει ο δημιουργός έργου τέχνης και κατά της διακρίσεως εις βάρος του ως καλλιτέχνη εν γένει ή ως ανήκοντος σε μία ορισμένη «σχολή», κατά την κατανομή οποιωνδήποτε κοινωνικών παροχών.

Κατά τα άλλα όμως, πάλι στην υποχρέωση του κράτους να αναπτύσσει και να προάγει την τέχνη, το Σύνταγμα δε θεμελιώνει αγωγή αξίωση συγκεκριμένων καλλιτεχνών ή των καλλιτεχνών εν γένει ή των οργανώσεών τους. Τέτοιες αξιώσεις υπάρχουν, μόνον αν, και στο μέτρο που τις θεμελιώνει ο νόμος¹⁵.

ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ

Φορείς της ελευθερίας της τέχνης είναι όλα τα φυσικά πρόσωπα, ημεδαποί, αλλοδαποί ή ανιθαγενείς. Τόσο η καλλιτεχνική δημιουργία όσο και η απόλαυση των έργων τέχνης συνυφάνεται προς την ανθρώπινη φύση, είναι επομένως δυνατή η άσκησή τους μόνον από φυσικά πρόσωπα. Δικαιώματα όμως επί των έργων τέχνης, ιδιοκτησιακού περιεχομένου ή γενικότερα εκμετάλλευσής μπορούν να ασκηθούν από νομικά πρόσωπα¹⁶.

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ¹⁷

- Η αμυντική διάσταση
- Η προστατευτική διάσταση
- Η διασφαλιστική διάσταση

¹⁵ Τάσος Πουρσανίδης, *Ατομικά Δικαιώματα* σελ. 49-50

¹⁶ Π.χ. εκδοτικοί οίκοι, εταιρείες κινηματογραφικής παραγωγής, φωνογραφικές εταιρείες κλπ.

¹⁷ Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος, *Συνταγματικά Διακρίσματα Ειδικό Μέρος ια' εκδ Αθήνα 2005, σελίδα 115*

Η αμυντική διάσταση

Η ελευθερία της τέχνης προστατεύεται ως αμυντικό και με την έννοια αυτή ως απόλυτο δικαίωμα. Ως αμυντικό δικαίωμα στρέφεται κατ' αρχήν προς το κράτος. Ελευθερία της τέχνης και δημοκρατικό πολίτευμα βαίνουν μέχρι ενός σημείου παράλληλα. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι ολοκληρωτικά καθεστώτα περιορίζουν την ελευθερία της τέχνης και επιβάλλουν «επίσημους» τρόπους καλλιτεχνικής έκφρασης. Ως αμυντικό δικαίωμα, η ελευθερία της τέχνης δεν στρέφεται μόνον κατά της κρατικής αλλά και κατά οποιασδήποτε άλλης δημόσιας ή ιδιωτικής εξουσίας. Ο καλλιτέχνης δεν μπορεί να εξαναγκαστεί σε καλλιτεχνική δημιουργία.

Η προστατευτική διάσταση

Το προστατευτικό δικαίωμα στρέφεται προς το κράτος και ενεργοποιεί την επέμβασή του για την προστασία της τέχνης από διάφορες απειλές. Στο πλαίσιο αυτό ιδιαίτερη σημασία έχει η κρατική δραστηριοποίηση για την προστασία της τέχνης από εταιρείες ή άλλες οργανωμένες δυνάμεις που επιβάλλονται μονοπωλιακά ή ολιγοπωλιακά στην καλλιτεχνική αγορά επηρεάζοντας έτσι αναγκαία την εξέλιξή της τέχνης προς ορισμένες κατευθύνσεις.

Η διασφαλιστική διάσταση

Ο συντακτικός νομοθέτης δεν αρκείται μόνο στη προστασία της τέχνης από το κράτος. Ρητά ορίζει (Σ άρθρο 16 παρ 1 εδ α), ότι η ανάπτυξη και η προαγωγή της τέχνης αποτελεί υποχρέωση του κράτους. Αναγνωρίζει, επομένως, και τη διεκδικητική διάσταση του δικαιώματος στην τέχνη.

ΕΠΙΦΥΛΑΞΕΙΣ

Στο Σ.16, σε αντίθεση με άλλα άρθρα του Συντάγματος, ο συντακτικός νομοθέτης δεν προβλέπει κανέναν είδους επιφυλάξεις όσον αφορά την τέχνη. Η «σιωπή» του αυτή αφενός εξασφαλίζει στην τέχνη, ως έννοια, το ευρύτερο δυνατόν περιεχόμενο, διευρύνοντας το πεδίο προστασίας της, αφετέρου αποτρέπει οποιονδήποτε νομοθετικό περιορισμό¹⁸; Έτσι δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να εφαρμοστούν για τον προσδιορισμό της έννοιας της συνταγματικά κατοχυρωμένης ελευθερίας της τέχνης κριτήρια που η κοινή νομοθεσία θέτει – λόγου χάριν, οι περί πνευματικής ιδιοκτησίας και οι περί προστασίας της ανήλικης νεότητας νόμοι ή ο ποινικός κώδικας;

¹⁸ Αθ. Ράικος, *Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου 1975, Τ Θεμελιώδη δικαιώματα, τόμος β, τεύχος Α, σελίδα 202*

Το γεγονός ότι ένα ατομικό δικαίωμα κατοχυρώνεται συνταγματικά χωρίς νομοθετική επιφύλαξη, δεν σημαίνει ταυτόχρονα ότι είναι και «απεριόριστο». Κάθε ατομικό δικαίωμα εμφανίζει ένα προστατευόμενο πεδίο, δηλαδή ένα πεδίο εφαρμογής, το οποίο καλύπτει ορισμένες μόνο εκφάνσεις της ανθρώπινης δραστηριότητας. Τίθεται λοιπόν το ερώτημα. εφόσον τα δικαιώματα αυτά είναι δεκτικά περιορισμών, ποια θα είναι η βάση του περιορισμού τους. Σε αυτό θα μπορούσε να επιτευχθεί μία γενική απάντηση μέσω του άρθρου 2 παρ.1 Σ και της τριάδας των περιορισμών που αυτό περιέχει (την προσβολή δικαιωμάτων των άλλων, μη παραβίαση του Συντάγματος και των χρηστών ηθών). Η απάντηση πάντως δεν μπορεί να αναζητηθεί κατά τρόπο ενιαίο για όλα τα ανεπιφύλακτα δικαιώματα. Καθένα από αυτά επιδέχεται αφενός μεν, ερμηνευτικό καθορισμό του κανονιστικού του περιεχομένου, συνεπώς και των ορίων του, αφετέρου δε ειδικούς περιορισμούς σε περιπτώσεις σύγκρουσης με άλλα συνταγματικά δικαιώματα ή αρχές με βάση την αρχή της πρακτικής εναρμόνισης.

Η ΓΕΝΙΚΗ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ-ΕΙΔΙΚΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΑΙΤΙΩΔΗΣ ΣΥΝΑΦΕΙΑ.

Κάθε θεμελιώδες δικαίωμα δεν είναι γενικό και αόριστο. Αντίθετα έχει ένα περιεχόμενο ορισμένο και συγκεκριμένο. Αυτή η ίδια η ρύθμιση του θεμελιώδους δικαιώματος συνεπάγεται τη συγκεκριμενοποίησή του, δηλαδή τον καθορισμό των προϋποθέσεων και του νομικού περιβάλλοντος μέσα στο οποίο προστατεύεται το δικαίωμα. Πρόκειται για την οριοθέτηση (ή προσδιορισμό) των συνταγματικών δικαιωμάτων, δηλαδή για του με διατάξεις δικαίου πραγματοποιούμενου καθορισμού του γενικού τους περιεχομένου. Η οριοθέτηση κρίνεται σε γενική και ειδική. Ειδική είναι ο με διατάξεις πραγματοποιούμενος καθορισμός του γενικού περιεχομένου κάθε συγκεκριμένου θεμελιώδους δικαιώματος. Αντίθετα όμως προς την ειδική, η γενική οριοθέτηση των συνταγματικών δικαιωμάτων εμφανίζει προβλήματα. Αμφισβητείται δηλαδή η ίδια η υπόστασή της, το ζήτημα δηλαδή αν το Σύνταγμα εκτός από τις ειδικές οριοθετήσεις που προβλέπει για κάθε συγκεκριμένο θεμελιώδες δικαίωμα περιέχει επίσης και γενικές οριοθετήσεις, εφαρμοζόμενες σε όλα τα δικαιώματα. Ιδιαίτερη προβληματική παρουσιάζει η γενική οριοθέτηση στα ανεπιφύλακτα δικαιώματα όπως είναι η ελευθερία της τέχνης. Πάντως πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι γενικές οριοθετήσεις πρέπει να εφαρμόζονται και στα «ανεπιφύλακτα» δικαιώματα καθώς και αυτά τα περιορίζουμε όχι επειδή δεν μπορούν να είναι κατ' αρχήν απεριόριστα αλλά προκειμένου να διασφαλίσουμε τη δεσμευτικότητα και την ενότητα του Συντάγματος. Οι γενικές οριοθετήσεις προβλέπονται στο άρθρο 5 παρ 1 με το οποίο δε θεσπίζεται ένα επιπλέον αυτοτελές δικαίωμα αλλά μία γενική κατευθυντήρια γραμμή για το νομοθέτη και ένας ερμηνευτικός κανόνας για τη διοίκηση και τα δικαστήρια. Όλα αυτά έχουν

ιδιαίτερη σημασία να αναφερθούν καθώς αρκετοί πιστεύουν ότι η τέχνη ως ανεπιφύλακτο δικαίωμα ξεφεύγει από αυτούς τους γενικούς κανόνες και δημιουργείται η αντίληψη ότι η ελευθερία της τέχνης παρέχει ένα είδος «καλλιτεχνικής ασυλίας» και επιτρέπει ενέργειες που κάτω από άλλες συνθήκες, δηλαδή «εκτός τέχνης» δεν θα ήταν επιτρεπτές. Η αλήθεια είναι ότι το καλλιτεχνικό πλαίσιο δημιουργεί πράγματι ένα ευρύτερο πλαίσιο ανοχής, που όμως δεν επιτρέπει την ανατροπή των συνταγματικών και νομοθετικών ρυθμίσεων. Η ελευθερία της τέχνης ως αντικειμενική συνταγματική αρχή και ως συνταγματικό δικαίωμα εμφανιζόμενη στο πλαίσιο της γενικής κυριαρχικής σχέσης κράτους-πολιτών ή και της γενικής σχέσης μεταξύ των πολιτών, υπόκειται στις γενικές οριοθετήσεις, που θέτει ο συντακτικός νομοθέτης. Η ελευθερία της τέχνης δεν μπορεί να ασκείται εις βάρος των δικαιωμάτων των άλλων, π.χ. με την εικονογράφηση ξένου τοίχου. Η καλλιτεχνική δημιουργία δεν μπορεί να είναι ελεύθερη κατάργησης των χρηστών ηθών, προσβολής της προσωπικότητας των άλλων, της επικρατούσας και οποιασδήποτε θρησκείας. Η οριοθέτηση αυτή προέρχεται από τις διατάξεις του ποινικού διακίου χωρίς βέβαια να απαιτείται ειδική εξουσιοδότηση του κοινού ποινικού νομοθέτη, καθώς η οριοθέτηση αυτή προκύπτει από τη γενική νομοθετική του αρμοδιότητα που θεμελιώνεται μεταξύ των άλλων στο άρθρο 7. Το άρθρο αυτό δεν ορίζει μόνο τον ακριβή καθορισμό των εγκλημάτων, παράλληλα ορίζει την αρμοδιότητα του νομοθέτη να ορίζει τα εγκλήματα, δηλαδή να ανάγει στο κατεξοχήν αρμόδιο όργανο για την ποινική αξιολόγηση και κατά συνέπεια αρμόδιο να εισάγει ποινικού χαρακτήρα οριοθετήσεις. Η αρμοδιότητα αυτή δεν είναι ασφαλώς αρμοδιότητα εν λευκώ αλλά υπόκειται στις συνταγματικές διατάξεις.

ΡΗΤΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ: Οι περιορισμοί της ελευθερίας της τέχνης σε επίπεδο ειδικών σχέσεων πρέπει καταρχήν να αναζητηθούν στο ίδιο το κείμενο του άρθρου 16. Από την ανάγνωση του άρθρου προκύπτει, ότι δεν προβλέπεται κανένας περιορισμός στο άρθρο αυτό ούτε και παρέχεται κάποια εξουσιοδότηση νόμου. Κατά συνέπεια δεν είναι δυνατή η συρρίκνωση του περιεχομένου της ελευθερίας της τέχνης με διατάξεις του κοινού δικαίου, στο πλαίσιο της γενικής σχέσης.

ΜΗ ΡΗΤΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ: Πέρα από τη γενική (κυριαρχική ή κοινωνική) σχέση και στο πλαίσιο μερικότερων έννομων σχέσεων ή θεσμών, η καλλιτεχνική ελευθερία υπόκειται στους περιορισμούς, που επιβάλλονται από την αιτιώδη συνάφεια στο πλαίσιο ειδικών σχέσεων.

ΟΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ:

- ΤΟ ΑΣΕΜΝΟ ΚΑΙ Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΙΔΩΣ
- ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ
- Η ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΑΞΙΟΠΡΕΠΕΙΑ
- Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΗΛΙΚΗΣ ΝΕΟΤΗΤΑΣ

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΗΛΙΚΗΣ ΝΕΟΤΗΤΑΣ

ΤΟ ΑΡΘΡΟ 21§ Σ

«Η οικογένεια,ως θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του Έθνους,καθώς και ο γάμος,η μητρότητα και η παιδική ηλικία τελούν υπό την προστασία του Κράτους.»

ΓΕΝΙΚΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΤΗΤΑΣ

Οι δυσκολίες,που αντιμετωπίζει ο ερμηνευτής ή εφαρμοστής του δικαίου σε θέματα ελευθερίας της τέχνης,αυξάνονται όταν τίθενται ζήτηματα σύγκρουσης του ατομικού αυτού διακλώματος με την προστασία της νεότητας.Και τούτο,διότι δεν έχει καταστεί μέχρι σήμερα δυνατό να εξακριβωθεί –με επιστημονικά τεκμηριωμένο τρόπο- ποιες είναι οι επικίνδυνες επιρροές,από τις οποίες θα προστατευθεί η νεότητα.Ακόμη και για την πορνογραφία,που συχνά θεωρείται κατεξοχήν επιβλαβής για τη νεότητα,δίιστανται οι γνώμες:Άλλοι υποστηρίζουν ότι η πορνογραφία προκαλεί ψυχοπαθολογικές βλάβες και μπορεί να οδηγήσει στην τέλεση σεξουαλικών εγκλημάτων και άλλοι θεωρούν ότι λειτουργεί «καθαρτικά»,αποτρέποντας την εκδήλωση τέτοιων φαινομένων¹⁹.Πολλές,μάλιστα,φορές αμφισβητείται και η ίδια σκοπιμότητα και αναγκαιότητα λήψης μέτρων χάριν της προστασίας της νεότητας²⁰.

¹⁹ Βλ.αντί άλλων,Η.Κρίππα,Αρμ 1985,σελ. 714 επ.,Α.Στεφανάδη,Πορνογραφία και νομική πραγματικότητα,Νομική Επιθεώρηση Η',σελ.63,71,Δ.Schelfond, Jundendmedienschutz im freiheitlichen Rechtsstaat, in : Literatur vor dem Richter,1988 σελ.93 (117 επ.).

²⁰ ΒVerfGE 90,1 ,όπου δέχθηκε ότι η κριτική αντιπαράθεση των ανηλίκων με λανθασμένες και επικίνδυνες ιστορικές απόψεις (μη ευθύνη του εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος της Γερμανίας για το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο)αποτελεί καλύτερο μέσο προστασίας των ανηλίκων απ'ότι η επιβολή περιορισμών,οι οποίοι προσδίδουν σε αυτές τις απόψεις την «ελκυστικότητα» του απαγορευμένου. α' του ν.2328/1995

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΗΛΙΚΗΣ ΝΕΟΤΗΤΑΣ ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΗΣ ΡΑΔΙΟΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ

Νομοθετικές διατάξεις που θεσπίζουν περιορισμούς της ελευθερίας της τέχνης για λόγους προστασίας της τέχνης απαντώνται και στο πεδίο της ραδιο-τηλεόρασης. Συγκεκριμένα και σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 3 παρ 14 περ α' του ν.2328/1995 («Νομικό καθεστώς της ιδιωτικής τηλεόρασης και της τοπικής ραδιοφωνίας ,ρύθμιση θεμάτων της ραδιοτηλεοπτικής αγοράς και άλλες διατάξεις»), οι τηλεοπτικοί σταθμοί (ιδιωτικοί και κρατικοί) «οφείλουν να μη μεταδίδουν προγράμματα, τα οποία ενδέχεται να βλάψουν σοβαρά τη σωματική, διανοητική ή ηθική ανάπτυξη των ανηλίκων και ιδίως προγράμματα που περιέχουν πορνογραφικές σκηνές ή σκηνές άσκοπης βίας...»²¹. Επίσης, ο ν. 2328/1995 περιέχει και περαιτέρω διατάξεις, οι οποίες αποσκοπούν στην προστασία της νεότητας και εισάγουν περιορισμούς στη διάδοση των καλλιτεχνικών έργων μέσω της τηλεόρασης θεσπίζοντας διατάξεις για τις μη ειδησεογραφικές εκπομπές. Από τη στιγμή που το μεγαλύτερο μέρος των τηλεοπτικών εκπομπών πέρα των δημοσιογραφικών εκπομπών αποτελούν τα σήριαλ, οι ταινίες και γενικότερα καλλιτεχνικές εκπομπές θεωρώ ότι επιβάλλεται να αναφέρουμε τα μέτρα αυτά που έλαβε η πολιτεία για την προστασία της ανήλικης νεότητας από τα τερατουργήματα της τέχνης. Άλλωστε, ο νομοθέτης θεσπίζοντας αυτές τις διατάξεις είχε στο νου του κατά κύριο λόγο τις συγκεκριμένες εκπομπές²².

ΑΡΘΡΟ 1

Συγκεκριμένα, στα προγράμματα αυτά, των οποίων η μετάδοση αποκλείεται, περιλαμβάνονται ιδίως:

1) Προγράμματα που εξαιρούν ή δικαιολογούν οποιαδήποτε ακραία εκδήλωση βίας στη φυσική, ψυχική ή κοινωνική της εμφάνιση ή την παρουσιάζουν ως λιγότερο επικίνδυνη από ό,τι είναι στην πραγματικότητα.

Για να διαπιστωθεί εάν ένα πρόγραμμα εμφανίζει τα χαρακτηριστικά αυτά, λαμβάνεται ιδίως υπ' όψιν, εάν

Α) η βία παρουσιάζεται στο πλαίσιο του προγράμματος χωρίς επαρκείς ενδοιασμούς ως αποτελεσματική μέθοδος δράσης,

Β) οι σκηνές βίας συνδέονται κατά τέτοιο τρόπο μεταξύ τους, ώστε να μην τίθεται η προβληματική της χρήσεως της βίας ως μέσου επιλύσεως διαφορών,

²¹ Σύμφωνα, εξάλλου, με την ίδια διάταξη, τα τηλεοπτικά προγράμματα «δεν πρέπει να περιλαμβάνουν καμία παρότρυνση σε μίσος λόγω διαφοράς φυλής, φύλου, θρησκείας ή ιθαγένειας».

²² Νομοθεσία των ΜΜΕ, Καράκωστας, Τσεβάς, Δεύτερη Αναθεωρημένη έκδοση, Αντ. Σακκ., Αθήνα 2004, Κεφάλαιο Α', Προστασία των ανηλίκων τηλεθεατών, Τμήμα 1', Κανόνες για τις μη ειδησεογραφικές εκπομπές, σελίδες 1594-1601

Γ)οι πράξεις βίας παρουσιάζονται ή αποσιωπώνται τα αποτελέσματά τους και οι συνέπειές τους για τα θύματα,

Δ)οι κατ'ιδίαν σκηνές παρουσιάζονται σε τέτοια έκταση και με τόσο ειδηχθείς λεπτομέρειες,που υπερβαίνουν το δραματουργικά αναγκαίο μέτρο,

Ε)ασκείται βία κατά προσώπων που θεωρούνται διαφορετικά λόγω της εμφάνισης,της πολιτιστικής και κοινωνικής αυτοσυνειδησίας ή των πεποιθηθέντων τους,η οποία παρουσιάζεται ως λιγότερο επικίνδυνη από ό,τι είναι στην πραγματικότητα ή ως δικαιολογημένη.

2.Προγράμματα,πέρα των άσεων κατά τους όρους της σχετικής νομοθεσίας,που περιέχουν σκηνές σεξουαλικού περιεχομένου και

Α)συνιστούν τη φυσική ή άλλης μορφής βία για την επίτευξη της ικανοποίησης της σεξουαλικής επιθυμίας,

Β)δημιουργούν την εντύπωση ότι ο βιασμός προκαλεί απόλαυση στο θύμα

Γ)τείνουν κατά το συνολικό τους νόημα στη μείωση ενός φύλου

Δ)περιλαμβάνουν σε σημαντική έκταση σκηνές,που μειώνουν πρόσωπα εξ'αιτίας των σεξουαλικών τους προτιμήσεων.

3.Προγράμματα,που παροτρύνουν σε αντιπάθεια ή μίσος κατά μεμονωμένων προσώπων,ομάδων προσώπων ή μειονοτήτων.

ΑΡΘΡΟ 3

Οι εκπομπές,η μετάδοση των οποίων δεν αποκλείεται βάσει του άρθρου 1 του παρόντος κατατάσσονται,ανάλογα με τον βαθμό καταλληλότητάς τους για τον ανήλικο τηλεθεατή,σε κατηγορίες,καθε μία από τις οποίες επιτρέπεται να μεταδίδεται σε διαφορετικές ώρες.Οι εκπομπές κατατάσσονται στις εξής πέντε κατηγορίες:

- εκπομπές για κάθε κοινό(για όλους).Αυτές μεταδίδονται χωρίς χρονικό περιορισμό.
- εκπομπές για κάθε κοινό,οι οποίες ενδέχεται να επηρεάσουν αρνητικά τους ανήλικους τηλεθεατές.Για να παρακολουθήσουν τις εκπομπές αυτές ανήλικοι ηλικίας κάτω των 13 ετών,είναι ευκαταίη η συγκατάθεση των γονέων.Οι εκπομπές αυτές μεταδίδονται εκτός της παιδικής ζώνης του τηλεοπτικού προγράμματος,η σε κάθε περίπτωση,χωρίς χρονική επαφή με παιδικές εκπομπές.
- Εκπομπές ακατάλληλες για ανήλικους ηλικίας κάτω των 13 ετών.για να παρακολουθήσουν τις εκπομπές αυτές νέοι από 13 εώς 17 ετών,είναι ευκαταίη η υποστήριξη των γονέων.Οι εκπομπές αυτές μπορούν να μεταδίδονται μόνο μετά τις 21.30.Η μεταδοσή τους πριν την ώρα αυτή μπορεί να γίνει μόνο κατ'εξαιρεση και μόνο εφ'όσον υπάρχει μόνιμη σήμανση και η μετάδοση γίνεται την Παρασκευή,το Σάββατο,την Κυριακή ή την παραμονή ή ημέρα αργίας.

- Εκπομπές ακατάλληλες για ανηλίκους ηλικίας κάτω των 17 ΕΤΩΝ.Αυτές μπορούν να μεταδίδονται μόνο μετά τις 23.00.

- Εκπομπές αυστηρώς ακατάλληλες για ανηλίκους 17-18 ετών.Αυτές επιτρέπεται να μεταδίδονται μόνον μετά τις 00.00.

Για την ένταξη των εκπομπών σε καθεμία από αυτές τις κατηγορίες αλλά και τον προσδιορισμό του ακριβούς χρόνου μετάδοσης μιας εκπομπής λαμβάνεται υπ' όψιν

- ❖ Η ενδεχόμενη επίδραση του περιεχομένου της εκπομπής ή του τρόπου με τον οποίο αυτό αποδίδεται στην εκπομπή,στους ανηλίκους κάθε ηλικιακής κατηγορίας,και ιδίως αν μπορούν να προκαλέσουν στους ανήλικους τηλεθεατές ανησυχία,ανασφάλεια ,φόβο ή ταραχή και

- ❖ Οι διαφορετικές ικανότητες αφομοίωσης των ανηλίκων σε σχέση με τον προγραμματιζόμενο χρόνο μετάδοσης.

Για τη διαμόρφωση του προγράμματος π.χ. των πρωϊνών ή των πρώτων μεσημβρινών ωρών πρέπει να λαμβάνεται ιδιαίτερος υπ' όψιν και η μικρότερη ικανότητα αφομοίωσης των παιδιών της προσχολικής ηλικίας,τα οποία παρακολουθούν τηλεόραση κυρίως το πρωί και τις πρώτες μεσημβρινές ώρες.Για τη διαμόρφωση του βραδυνού προγράμματος των ημερών που ακολουθούνται από ημέρες αργίας πρέπει αντίστοιχα να λαμβάνεται υπ' όψιν η ικανότητα αφομοίωσης που έχουν νεαρά άτομα(ηλικίας 13 εώς 17 ετών),τα οποία παρακολουθούν τηλεόραση κατ' εξοχήν τις ημέρες και τις ώρες αυτές.

Εκπομπές για κάθε κοινό,που απλώς ενδέχεται να επηρεάσουν αρνητικά τους ανηλίκους τηλεθεατές,μεταδίδονται με την προσθήκη στην εικόνα,καθ' όλη τη διάρκεια της μετάδοσής τους ,μιας φωτεινής ένδειξης με την μορφή ενός κύκλου,αποτελούμενου από ένα αριστερό πράσινο και ένα δεξί πορτοκαλί ημικόκλιο.Η ένδειξη αυτή υποδηλώνει ότι,για να παρακολουθήσουν την εκπομπή ανήλικοι ηλικίας κάτω των 13 ετών,είναι ευκατρία η συγκατάθεση των γονέων.

Οι εκπομπές που είναι ακατάλληλες για ανηλίκους ηλικίας κάτω των 13 ετών ,σημαίνουν καθ' όλη τη διάρκεια της μετάδοσής τους με μία φωτεινή ένδειξη με τη μορφή ενός πορτοκαλί τριγώνου.Η φωτεινή αυτή ένδειξη υποδηλώνει,ότι η εκπομπή είναι ακατάλληλη για τηλεθεατές κάτω των 13 ετών και ότι για να την παρακολουθήσουν οι νέοι από 13 εώς 17 ετών είναι ευκατρία η συγκατάθεση ή υποστήριξη των γονέων.Τα διαφημιστικά των εκπομπών αυτών δεν επιτρέπεται να μεταδίδονται κατά τη διάρκεια της παιδικής ζώνης του προγράμματος,ούτε αμέσως πριν ή μετά από ή από μεμονωμένες παιδικές εκπομπές,ούτε να περιέχουν σκηνές που θα μπορούσαν να προσβάλλουν την ευαισθησία των ανηλίκων.Εκπομπές ακατάλληλες για ανηλίκους κάτω των 17 ετών και εκπομπές κατάλληλες για ανηλίκους μεταξύ των 15 και 18 ετών,σημαίνουν καθ' όλη τη διάρκεια αυτής της μετάδοσής τους με μία φωτεινή ένδειξη με τη

μορφή κόκκινου τετραγώνου.Και τέλος οι εντελώς ακατάλληλες εκπομπές σημαίνονται με ένα άσπρο X σε κόκκινο στρογγυλό πλαίσιο.

ΑΡΘΡΟ 6

Ο χαρακτηρισμός των εκπομπών ,εφ' όσον αυτές δεν είναι κατάλληλες για οποιαδήποτε ηλικία,γίνεται από τον επόπτη ή την επιτροπή προστασίας²³ των ανηλίκων που ορίζει ο σταθμός.

Ειδικά για τις κινηματογραφικές ταινίες που έχουν χαρακτηριστεί από την επιτροπή ελέγχου κινηματογραφικών ταινιών λαμβάνεται υπ' όψιν ο χαρακτηρισμός αυτός.Εάν από τον χρόνο του χαρακτηρισμού αυτού έχει παρέλθει χρονικό διάστημα μεγαλύτερο της δεκαετίας,γίνεται νέος χαρακτηρισμός από τον επόπτη ή την επιτροπή προστασίας των ανηλίκων που ορίζει ο σταθμός.

Ο χαρακτηρισμός των εκπομπών γίνεται εγγράφως και περιέχει ειδική αιτιολογία,φυλάσσεται δε στο αρχείο του σταθμού για χρονικό διάστημα τουλάχιστον τριών μηνών από την ημέρα μετάδοσης της εκπομπής.

Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ «ΤΕΧΝΗ» ΤΗΣ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗΣ

«Διαφήμιση» είναι κάθε ανακοίνωση που γίνεται στο πλαίσιο εμπορικής,βιομηχανικής,βιοτεχνικής ή επαγγελματικής δραστηριότητας με στόχο την προώθηση της προμήθειας αγαθών ή υπηρεσιών,συμπεριλαμβανομένων των ακινήτων,των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων.

Έχουν διατυπωθεί κατά καιρούς απόψεις για το αν η διαφήμιση αποτελεί ή δεν αποτελεί τέχνη.Έχουν θεσπιστεί διατάξεις οι οποίες θέλουν να προστατέψουν την ανήλικη νεότητα από την «τέχνη»της διαφήμισης γιατί τα παιδιά είναι πιο επιρρεπή σε αυτές.Συγκεκριμένα, ο νόμος 2251/1994 σχετικά με την προστασία του καταναλωτή ,στη διάταξη του άρθρου 14,παρ.8 απαγορεύει τη μετάδοση διαφημίσεων στην ελληνική τηλεόραση,από τις 7 το πρωί έως τις 10 το

²³ Επόπτης ή μέλος της επιτροπής προστασίας των ανηλίκων του σταθμού μπορούν να είναι νομικοί,δημοσιογράφοι,εκπαιδευτικοί,κοινωνιολόγοι,εγκληματολόγοι,ψυχολόγοι και ειδικοί σε θέματα επικοινωνίας,οι οποίοι ασχολούνται με ζητήματα της παιδικής ηλικίας.Στις επιτροπές μπορούν να μετέχουν και ενδιαφερόμενοι γονείς,ανεξαρτήτως λοιπών προσόντων,όχι όμως κατά πλειοψηφία.Οι επιτροπές έχουν περιττό αριθμό μελών.Ο ορισμός του επόπτη και η συγκρότηση της επιτροπής γίνονται για χρονικό διάστημα δύο ετών και γνωστοποιούνται στην Επιτροπή Ελέγχου της Προστασίας των Ανηλίκων,που λειτουργεί κατά των Κώδικα Νομοθεσίας των ΜΜΕ. Παράλειψη ορισμού επόπτη ή συγκρότησης επιτροπής ή γνωστοποίησης της θεωρούνται αυτοτελείς παραβάσεις του Κώδικα.

βράδυ.Προς την ίδια κατεύθυνση το Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης απήγγειλε τον Νοέμβριο του 2002,Οδηγία προς τους Ραδιοτηλεοπτικούς Σταθμούς εθνικής εμβέλειας με τίτλο: «Μετάδοση από τηλεοπτικούς σταθμούς διαφημίσεων παιδικών παιχνιδιών ενόψει τις περιόδου των εορτών των Χριστουγέννων.»

Για το θέμα αυτό είχε απαγγελθεί καταγγελία κατά της Ελλάδος εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Επιτροπής .Νομολογία του Δικαστηρίου των χωρών των Ε.Ζ.Ε.Σ. έχει κρίνει ότι ένα κράτος –μέλος της Ε.Ο.Κ. δεν δύναται να θεσπίσει πλήρη νομοθετικό αποκλεισμό τηλεοπτικών διαφημίσεων που απευθύνονται σε παιδιά .

Η κοινοτική έννομη τάξη ,στις διατάξεις της Οδηγίας 89/552/Ε.Ο.Κ. όπως αυτή τροποποιήθηκε με τις διατάξεις της οδηγίας 97/36 /Ε.Κ. και συγκεκριμένα στο άρθρο 22,προβλέπει ότι τα κράτη-μέλη στις ευρωπαϊκές κοινότητες «λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για να εξασφαλίσουν ότι οι εκπομπές των ραδιοτηλεοπτικών οργανισμών,που υπάγονται στη δικαιοδοσία τους,δεν περιλαμβάνουν προγράμματα,τα οποία ενδέχεται να βλάψουν σοβαρά τη σωματική ,πνευματική ή ηθική ανάπτυξη των ανηλίκων *και ιδίως προγράμματα που περιέχουν πορνογραφικές σκηνές ή σκηνές άσκοπης βίας.Τέλος για την προστασία των ανηλίκων από τη διαφήμιση ενσωματώθηκαν στο άρθρο 5 παράγραφος 10 του π.δ. 100/2000 οι περιορισμοί που αναφέρονται στο άρθρο 16 της Οδηγίας 89/552/ε.ο.κ.Στο πιο πάνω άρθρο ορίζεται ότι η διαφήμιση δεν πρέπει να παρακινεί τους νέους ευθέως στην αγορά προϊόντος ή υπηρεσίας εκμεταλλεζόμενη την απειρία και την ευπιστία τους.Δεν πρέπει να τους παρακινεί στο να πείσουν τους γονείς ή τους δασκάλους τους και άλλα πρόσωπα και να μην τα παρουσιάζει σε «κατάσταση επισφαλής χωρίς να υπάρχει ιδιαίτερος λόγος».

Τι γίνεται,όμως,με τις διαφημίσεις με τα λεγόμενα ροζ τηλέφωνα ή αλλιώς τις γραμμές γνωριμιών.Εκεί μιλάμε για «τέχνη της διαφήμισης» και αν ναι πώς προστατεύεται η ανήλικη νεότητα;

Κατά την κρατούσα άποψη,εκεί,δεν κάνουμε λόγο για χρήση «τέχνης»για να πεισθεί ο υποψήφιος πελάτης στον οποίο απευθύνεται κάθε τηλεφωνική υπηρεσία .Αν τώρα,μία διαφήμιση τέτοιων υπηρεσιών σκανδαλίζει τόσο πολύ την ανήλικη νεότητα υπάρχει πιθανότητα καταδικάσεως των υπευθύνων της υπηρεσίας και της διαφημιστικής εταιρείας για το έγκλημα του άρθρου 348 παρ 1 « περί διευκολύνσεως αλλοτρίας ακολασίας».Σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο «όποιος κατ' επάγγελμα διευκολύνει με οποιοδήποτε τρόπο την ασέλγεια μεταξύ άλλων τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους».

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΗΛΙΚΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ «ΤΕΧΝΗ» ΤΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΑΣ

Κατ' αρχάς, είναι καλό να δώσουμε τον ορισμό του κινηματογράφου. Κινηματογράφος είναι εκείνο το πράγμα που αποτυπώνεται σε υλικό φορέα εικόνας και ήχου και προορίζεται για την κινηματογραφική ή άλλη οπτικοακουστική μετάδοση, όποιο κι αν είναι το περιεχόμενο και η διάρκειά του και όποιες και αν είναι οι μέθοδοι, τα μέσα και τα υλικά, που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή, την αναπαραγωγή ή την προβολή του, είτε είναι ήδη γνωστά είτε θα εφευρεθούν στο μέλλον²⁴.

Η ελευθερία της κινηματογραφικής τέχνης είναι ασυμβίβαστη με τη διενέργεια λογοκρισίας ή λήψη άλλου προληπτικού μέτρου. Εξαιρέση από την απαγόρευση προβλέπει ο νόμος για την προστασία της νεότητας και της παιδικής ηλικίας.

Όσον αφορά, τέλος τις κινηματογραφικές ταινίες, η διάταξη του άρθρου 36 του ν. 1597/2986 («Προστασία και ανάπτυξης της κινηματογραφικής τέχνης, ενίσχυση της ελληνικής κινηματογραφίας και άλλες διατάξεις») προβλέπει την υποχρέωση υποβολής κάθε ταινίας-πριν από την προβολή της²⁵-σε μία επιτροπή νεότητας του Υπουργείου Πολιτισμού. Η επιτροπή αυτή κατατάσσει τις ταινίες σε μία από τις ακόλουθες κατηγορίες:

- ❖ Κατάλληλη για ανηλίκους.
- ❖ Περιορισμένης καταλληλότητας (απαγόρευση παρακολούθησης σε νέους που δεν συμπλήρωσαν το 13^ο έτος).
- ❖ Ακατάλληλη για ανηλίκους (απαγόρευση παρακολούθησης σε νέους που δεν συμπλήρωσαν το 17^ο έτος).
- ❖ Αυστηρά ακατάλληλη για ανηλίκους.

Η πρακτική αυτή-η οποία είναι συνήθης σε αλλοδαπές έννομες τάξεις²⁶-δεν είναι άγνωστη και στο ελληνικό δίκαιο. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 36 παρ. 2 του ν. 1597/1986

²⁴ Καρακωστας, Νομοθεσία των ΜΜΕ, Αθήνα 2000, σελίδα 403

²⁵ Στο σημείο αυτό τίθεται το ζήτημα, εάν είναι συνταγματικά επιτρεπτός ο προληπτικός έλεγχος των κινηματογραφικών ταινιών. Θα μπορούσε να συναχθεί από τα παραπάνω ότι ο συντακτικός νομοθέτης δεν απαγόρευσε τα προληπτικά μέτρα.

²⁶ Βλ. Τη γερμανική ανεξάρτητη διοικητική αρχή, η οποία επανδρώνεται από εκπροσώπους όχι μόνο του κράτους αλλά και των ενδιαφερομένων κοινωνικών φορέων (εκπροσώπους των καλλιτεχνών, των βιβλιοπωλών και εκδοτών, των οργανώσεων προστασίας της νεότητας, των

,η κατάταξη στις προαναφερθείσες κατηγορίες καταλληλότητας για τους ανηλίκους διενεργείται από μία επιτροπή νεότητας,η οποία υπάγεται στην αρμοδιότητα του Υπουργείου Πολιτισμού.Η επιτροπή αυτή αποτελείται από έναν εκπρόσωπο του Υπουργείου Πολιτισμού,έναν εκπρόσωπο της Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς,δύο σκηνοθέτες,έναν κριτικό κινηματογράφου,έναν κοινωνιολόγο,έναν παιδοψυχολόγο και εκπροσώπους της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας,της Ομοσπονδίας Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης,της Εθνικής Φοιτητικής Ένωσης Ελλάδας και της Ανώτατης Συνομοσπονδίας Γονέων και κηδεμόνων,οι οποίοι υποδεικνύονται από τις οργανώσεις αυτές²⁷. Παρόμοιες επιτροπές επιφορτίζονται ,εξάλλου,με συμβουλευτικές αρμοδιότητες. Έτσι ,ο εισαγγελέας,προκειμένου να κρίνει αν ένα άσεμνο έργο έχει καλλιτεχνική ιδιότητα, «μπορεί να προκαλέσει συμβουλευτική γνωμοδότηση πενταμελούς επιτροπής,την οποία διορίζει ο ίδιος από παιδαγωγούς,καθηγητές της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών και μέλη συλλόγων για την προστασία της παιδικής ηλικίας ή,όπου δεν υπάρχουν τέτοια πρόσωπα,τριμελή επιτροπή από παιδαγωγούς και λογίους»(άρθρο 30ν.5060/1931) .Ο σκοπός θέσπισης των επιτροπών αυτών έγκειται στην όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αποχή του κράτους από τη λήψη αποφάσεων που άπτονται της ελευθερίας της τέχνης και στη μετάθεση της αποφασιστικής αρμοδιότητας στους ίδιους τους φορείς του ατομικού δικαιώματος και στους εκπροσώπους των αντιτιθέμενων συμφερόντων.Αυτός,όμως, ο σκοπός του νομοθέτη θα αναιρείτο,εάν οι αποφάσεις των εν λόγω επιτροπών υπόκειντο σε πλήρη δικαστικό έλεγχο και η τελική απόφαση επιφυλασσόταν στο δικαστή.

Ο ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΟΣΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΩΝ ΤΕΧΝΗΣ.

Είναι χρήσιμο,σε αυτό το σημείο, να παρατεθεί και ένα απόσπασμα του νόμου που αποτρέπει την ελεύθερη κυκλοφορία μεταξύ άλλων και δημιουργημάτων της τέχνης όταν υπάρχει κίνδυνος προσβολής της ανήλικης νεότητας.

εκπαιδευτικών και των εκκλησιών)και αποφασίζει για το ποια έντυπα θα υποστούν τους περιορισμούς που προβλέπονται από τον νόμο σχετικά με τη διάδοση επικίνδυνων για τη νεότητα εντύπων.

²⁷ *Εξάλλου σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 36 παρ 2 του ν.1597/1986,τα «μέλη της επιτροπής,καθώς και οι αναπληρωτές τους ορίζονται με απόφαση του Υπουργείου Πολιτισμού και η θητεία τους είναι ετήσια.Με την υπουργική απόφαση ρυθμίζεται η λειτουργία της επιτροπής,η αποζημίωση των μελών της και κάθε σχετικό θέμα.Μέχρι την έκδοση της υπουργικής απόφασης εξακολουθεί η λειτουργία των υφιστάμενων επιτροπών του Υπουργείου Προεδρίας ,το έργο των οποίων διέπεται από τις διατάξεις αυτού του νόμου.*

Κατά το άρθρο 29 του ν.5060/1931 όποιος για σκοπό εμπορίας ή διανομής,ή εκθέσεως δημοσία,αποκτά,κατέχει,μεταφέρει,εισάγει στο κράτος ή εξάγει,η κατά οποιοδήποτε τρόπο θέτει σε κυκλοφορία έγγραφα,έντυπα,συγγράματα,σχέδια,εικόνες,ζωγραφιές,εμβλήματα,φωτογραφίες ,κινηματογραφικές ταινίες ή άλλα αντικείμενα άσεμνα,οποιοδήποτε είδους,όποιος μεταχειρίζεται οποιοδήποτε μέσο δημοσιότητας προς διευκόλυνση της κυκλοφορίας ή του εμπορίου των ίδιων άσεων αντικειμένων,τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός μηνός και με χρηματική ποινή τουλάχιστον 30000 μεταλλικών δραχμών(η τελευταία φράση έχει έτσι κατά το άρθρο 26 ν.δ. 2493/1953).Κατά το άρθρο 30 εδ. Α'και β' του ίδιου νόμου,όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 ν.1291/1982,άσεμνα κατά τις περιπτώσεις του άρθρου 29 θεωρούνται τα χειρόγραφα έντυπα,εικόνες και λοιπά αντικείμενα,όταν σύμφωνα με το κοινό αίσθημα,προσβάλλουν την αιδώ.Δεν θεωρούνται άσεμνα τα έργα τέχνης ή επιστήμης και ιδίως,αυτά που ανήκουν στην πολιτιστική δημιουργία της ανθρωπότητας ή που συμβάλλουν στην προώθησή της ανθρώπινης γνώσης,εκτός από την περίπτωση όπου προσφέρονται προς πώληση,πωλούνται ή παρέχονται ειδικά σε πρόσωπα ηλικίας κάτω των 18 ετών και για σκοπούς άλλους σκοπούς εκτός από την σπουδή.

ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΠΟΙΝΧΡΟΝ/1989(122)

Ο αναιρεσίων κρίθηκε ένοχος γιατί εξέθεσε σε δημόσιο χώρο πίνακα ζωγραφικής με παραστάσεις που κατά το κοινωνικό αίσθημα προσβάλλουν τη δήμοσια αιδώ.Αναιρείται εν μέρει η προσβαλλόμενη απόφαση ως προς την παράλειψη παραθέσεως του εφαρμοσθέντος άρθρου 29 του Ν.5060/31.

Α.Π. Αριθμ. 1210/1988

Προεδρεύων ο αντιπρόεδρος Ι.Γρίβας

Εισηγητής ο αρεοπαγίτης Γ.Αντωνόπουλος

Δικηγόρος ο Φ.Κουβέλης

Με την προσβαλλόμενη απόφαση ο αναιρεσίων κηρύχθηκε ένοχος για παράβαση του άρθρου 29 του ως άνω νόμου διότι την 2-10-1986 στη Λάρισα εξέθεσε σε δημόσιο χώρο πίνακα με παραστάσεις που κατά το κοινό αίσθημα προσβάλλουν την αιδώ.Στο αιτιολογικό της αποφάσεως εκθέτονται με πληρότητα τα πραγματικά περιστατικά βάσει των οποίων ο παραπάνω πίνακας κρίθηκε άσεμνος κατά την έννοια του άρθρου 30 ν.5060/1931,καθώς και τα περιστατικά που συνιστούν εξ'αντικειμένου και υποκειμένου και υποκειμενικούς όρους του εγκλήματος για το οποίο καταδικάστηκε ο αναιρεσίων.Ειδικότερα αναφέρεται ότι η έκθεση έγινε

με άλλους πίνακες ζωγραφικής του αναιρεσιόντος έξω από το δικαστικό μέγαρο της πόλης της Λάρισας,όπου είναι ο τόπος συγκεντρώσεως της μαθητικής νεολαίας της πόλεως,ότι στον πίνακα διαστάσεων 2,35 χ 2,25 απεικονίζονται μία γυμνή γυναίκα και ένας γυμνός άνδρας σε τέτοια στάση έτσι ώστε όλη η απεικόνιση της παράστασης να προκαλεί την σεξουαλική περιέργεια,διέγερση και φαντασία.Ότι ο εν λόγω πίνακας δεν είναι έργο τέχνης κατά την έννοια 30 εδ.β του ν. 5060 και προσβάλλει κατά το κοινό αίσθημα την αιδω των νεαρών ατόμων ιδίως ατόμων κάτω των 18 ετών, τα οποία συγκεντρώνονται στον παραπάνω υπαίθριο δημόσιο χώρο,προκαλώντας σε αυτά διέγερση της γενετήσιας επιθυμίας και τάση προς διενέργεια ασελγών πράξεων.

Επίσης αναφέρονται στην απόφαση αναλυτικά οι αποδείξεις από τις οποίες συνάγονται τα παραπάνω περιστατικά και υπάχθηκαν στις διατάξεις του ν. 5060/1931 που αναφέρθηκαν.Με αυτά υπάρχει στην απόφαση η απαιτούμενη κατά τα άρθρα 93 παρ 3 του Σ και 139 ΚΠΔ ειδική και εμπειριστατωμένη αιτιολογία.Εκ τούτου είναι αβάσιμος κατά το άρθρο 510 παρ 1Δ ΚΠΔ ο πρώτος λόγος αναιρέσεως,κατά τις ειδικότερες αιτιάσεις του οποίου στερείται η απόφαση τέτοιας αιτιολογίας.Ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως από το άρθρο 510 παρ 1Δ ΚΠΔ πρώτος λόγος αναιρέσεως,κατά τις ειδικότερες αιτιάσεις του οποίου στερείται η απόφαση τέτοιας αιτιολογίας.Ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως από το άρθρο 29 του ν.5060 ,είναι βάσιμος.Συνεπώς πρέπει ως προς την παράλειψη αυτή να αναιρεθεί α απόφαση και να τεθεί το άρθρο(άρθρ.518).

ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ

ΑΡΙΘΜ.219/1975

Προεδρεύων ο Αντιπρόεδρος Κ.Μαρμαράς

Εισηγητής ο αρεοπαγίτης Σ.Κόλλας

Δικηγόρος Σ.Λιγνάδης

Έννοια άσεμων δημοσιευμάτων –Απαιτείται η προσβολή της αιδούς ολόκληρης κατηγορίας προσώπων.-Ορθή και αιτιολογημένη κατ'άρθρο 54 και 55 ν.δ. 346/1969 «περί τύπου» καθ'όσον δεν πρόκειται για έργο τέχνης ή επιστήμης αλλά για πορνογράφημα.

Επειδή κτ'άρθρον 54 παρ 1 του νομοθετικού διατάγματος 346/1969 «περί τύπου» άσεμνα δημοσιεύματα είναι τα χειρόγραφα,έντυπα,εικόνες,ή άλλα αντικείμενα,εφόσον κατά το κοινό αίσθημα προσβάλλουν τη δημόσια αιδώ.Δεν θεωρείται άσεμνο το έργο τέχνης ή επιστήμης.Κατά το άρθρο δε του ν.55 παρ 1 αυτού του νομοθετήματος τιμωρείται με την ίδια ποινή η δημοσίευση σε οποιαδήποτε έντυπα,κείμενα,εικόνες,σχέδια,εμβλήματα,θεωρούμενα κατά τις διατάξεις του προηγούμενου άρθρου ως άσεμνη.Στην συγκεκριμένη περίπτωση,όπως

αποδεικνύεται από την προσβαλλόμενη απόφαση και μάλιστα από τον συνδυασμό του αιτιολογικού προς το διατακτικό αυτής, το Τριμελές Εφετείο ανεξέλεγκτα δέχεται ως αποδειχθέν εκ των μνημονευμένων αποδεικτικών στοιχείων ότι κατά το οριζόμενο τόπο και χρόνο,ο αναιρεσίων,συνέταξε,εξέδωσε και κυκλοφόρησε για πώληση στο κοινό μέσω βιβλιοπωλείων έντυπο και μάλιστα βιβλίο με τον εξής τίτλο «POST COMEDIAN» , σε μερικά σημεία του οποίου περιγράφονται άσεμνες πράξεις μεταξύ νεαρών ατόμων με τέτοιο τρόπο ώστε να προκαλούν την ντροπή και την περιέργεια,τη φαντασία και τον αισθησιασμό και να εξωθούν σε ακολασίες νεαρά άτομα,ιδιαιτέρως, μαθητές και μαθήτριες που δεν έχουν συμπληρώσει το 17^ο έτος της ηλικίας τους,εξ'ου και προσβάλλεται η δημόσια αιδώς αποδεχόμενοι περαιτέρω ότι το συγκεκριμένο βιβλίο δεν μπορεί να θεωρηθεί ως έργο τέχνης ή επιστήμης παρά μόνο ως ένα πορνογράφημα.

Μετά από αυτό,το Εφετείο,κήρυξε ένοχο τον αναιρεσιόντα κατά τη δεύτερη από τις παραπάνω μνημονευόμενες διατάξεις,σε συνδυασμό με την πρώτη και συμπεριέλαβε στην απόφασή του και το άρθρο 139 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας με επιβεβλημένη ,ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία,διότι με πληρότητα εκτίθενται τα εκ της αποδεικτικής διαδικασίας πραγματικά περιστατικά,από τα οποία συνήγαγε την ύπαρξη των εξ'υποκειμένου και αντικειμένου στοιχείων του παραπάνω εγκλήματος.

Συμπέρασμα

Ένα θα μπορούσε να είναι το συμπέρασμα μετά από όσα αναλύσαμε παραπάνω,ότι δηλαδή η τέχνη είναι ένα αχανές πεδίο δραστηριότητας με συγκεκριμένα,όμως,γενικά αποδεκτά χαρακτηριστικά,για παράδειγμα «η έννοια του καλού» που μερικές φορές πρέπει να

«παρακολουθείται» προκειμένου να μην παραστρατήσει από το στόχο της που δεν είναι άλλη από τη δημιουργία και τη συντήρηση του κάλλους ακόμη και μέσω της παρουσίασης συγκεκριμένων αρνητικών χαρακτηριστικών. Το παραστράτημα αυτό πρέπει, οπωσδήποτε, να αποφευχθεί για να μην έχει επιπτώσεις σε συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων, όπως αυτή των ανηλίκων. Λέγοντας ότι η τέχνη είναι ανεπιφύλαχτο δικαίωμα δεν εννοούμε κιόλας ότι χαίρει πλήρους ασυλίας και ότι μπορεί να καταργεί τα όρια μεταξύ αυτής κι άλλων πολύτιμων συνταγματικών έννομων αγαθών. Μπορεί ο νομοθέτης να μην έχει θέσει ειδικούς περιορισμούς, αλλά η γενική οριοθέτηση και η αιτιώδης συνάφεια έρχονται να περιορίσουν το πεδίο δράσεως των τρελών καλλιτεχνών ακόμη και αυτών που εκφράζονται διά του έντυπου τύπου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία μάς έδωσε μία πολύ καλή ευκαιρία να αναλύσουμε το φαινόμενο της τέχνης, την ελευθερία που αυτή απολαμβάνει ως δικαίωμα αναγνωριζόμενο από το Σύνταγμα, τους περιορισμούς που αυτή επιδέχεται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις προκειμένου να μην «ασελήσει» πάνω σε άλλα σπουδαιότερα ανθρώπινα δικαιώματα, όπως αυτό της της

προστασίας της ανήλικης νεότητας. Συγκεκριμένα, αναλύθηκε το κεφάλαιο της προστασίας της ανήλικης νεότητας από τους κινδύνους που ελλοχεύει η διαφήμιση, η προβολή προσβλητικών για την νεανική προσωπικότητα κινηματογραφικών ταινιών τόσο στον κινηματογράφο όσο και στην τηλεόραση, καθώς και η προβολή άλλων θεαμάτων που περιέχουν «τέχνη» είτε αυτά προβάλλονται με τη βοήθεια της σύγχρονης τεχνολογίας, είτε είναι απαραίτητη η πρόσβαση του φιλότεχνου κοινού σε ειδικές αίθουσες για να θαυμάσουν τα έργα τέχνης από κοντά. Κι όλη αυτή η προστασία «παίρνει σάρκα και οστά» με τους ειδικούς νόμους που θεσπίζει το ελληνικό κράτος.

« ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΤΗΤΑΣ»

SUMMARY

The present essay gave us a very good opportunity to analyze the phenomenon of the art from the beginning of the human life, the freedom that reveals as a right, the restrictions that are imposed on, under some occasions in order not to offend some other more important human rights, for example, the right of the protection of the juvenile youth. In specific, it was analyzed the protection of the minors from the dangers that the indecent advertisement, the show of offensive against the young people films at the cinema and on Tv and the other dangers from other shows considered as artistic creations either they are on or it is necessary that people go to some specific places in order to admire them. Finally, all this protection takes shape with special laws that impose the state, such as the law for the advertisements, the law for the restricted for the minors access to some indecent public shows and so on.

“THE FREEDOM OF ART AND THE PROTECTION OF THE MINORS”

ΛΗΜΜΑΤΑ ----- WORD KEYS

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ----- FREEDOM OF ART

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ----- RIGHT

ΣΥΝΤΑΓΜΑ ----- CONSTITUTION

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΗΛΙΚΟΤΗΤΑΣ ----- PROTECTION OF THE MINORS

ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ	-----	ADVERTISEMENT
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ	-----	LITERATURE
ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ	-----	TELEVISION
ΔΗΜΟΣΙΑ ΘΕΑΜΑΤΑ	-----	PUBLIC SHOWS
ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ	-----	NOMOLOGY
ΝΟΜΟΣ	-----	LAW
ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ	-----	CINEMA
ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΛΕΓΧΟΥ	-----	CONTROL COMMITTEE
ΑΚΑΤΑΛΛΗΛΟΣ	-----	IMPROPER
ΕΙΔΙΚΑ ΜΕΤΡΑ	-----	SPECIAL MEASURES
ΑΠΑΓΟΡΕΥΣΗ	-----	PROHIBITION

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- i. Π.Δ.Δαγτόγλου,Συνταγματικό Δίκαιο,Ατομικά Δικαιώματα Α',Δεύτερη Αναθεωρημένη Έκδοση,Εκδόσεις Σάκκουλα
- ii. Γ.Θεοδόσης, Η ελευθερία της τέχνης, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2000

- iii. **Κ.Μαυριάς – Α.Παντελής, Συνταγματικά κείμενα, Ελληνικά και Ξένα ,Εκδόσεις 1981**
- iv. **Ανδρέας Γ.Δημητρόπουλος,Συνταγματικά Δικαιώματα-Ειδικό Μέρος,Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου ΤΟΜ ΙΙΙ ΗΜ.Β' Αθήνα 2005 και Συνταγματικά Διακαιώματα Ειδικό Μέρος ια'εκδ Αθήνα 2005,**
- v. **Τάσος Πουρσανίδης,Ατομικά Δικαιώματα,Νομικά Φροντιστήρια,1987**
- vi. **Αθ.Ράικος ,Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου 1975,Τα Θεμελιώδη δικαιώματα,τόμος β',τεύχος Α'**
  - i. **Καράκωστας,Νομοθεσία των ΜΜΕ,Αθήνα 2000,**
  - ii. **Νομοθεσία των ΜΜΕ ,Καράκωστας,Τσεβάς,Δεύτερη Αναθεωρημένη έκδοση,Αντ.Σακκ. Αθήνα 2004,Κεφάλαιο Α',Προστασία των ανήλικων τηλεθεατών,Τμήμα ι',Κανόνες για τις μη ειδησεογραφικές εκπομπές**
- iii. **ΠΟΙΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ ΚΕ',ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ,ΑΡΙΘΜ.219/1975,Α.Π. Αριθμ. 1210/1988**
- iv. **ΠΟΙΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ 1989 Α.Π. Αριθμ. 1210/1988**
- v. **Δημήτρη Κυτριώτη-Γιάννη Μυλωνά,Βιογραφίες,εργογραφίες Ελλήνων συγγραφέων,Β'Εκδοση Θεωρημένη ,Εκδόσεις Πατάκη,Αθήνα 1989,**
- vi. **Σπύρος Βλαχόπουλος,Ελευθερία της τέχνης.Τα όρια ενός ανεπιφύλαχτου δικαιώματος,Περιοδικό Τα δικαιώματα του ανθρώπου**
- vii. **Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρους Μπριτάννικα Λαρούς,Τόμος 52**
- viii. **Εγκυκλοπαίδεια «ΔΟΜΗ»,ΤΑΧ-ΤΛ**